



GÖTEBORGS UNIVERSITET

## Lek och rörelse i skolan

En explorativ studie av elevers och lärares uppfattningar i Uganda och Sverige

Lisa Andersson, Angelica Bengtsson, Lena Löfvenborg

LAU370 Examensarbete

Handledare: Pia Nykänen

Examinator: Rita Foss-Lindblad

Rapportnummer: VT09-2611-011

## Abstract

### Examensarbete inom lärutbildningen

|                                  |   |
|----------------------------------|---|
| <b>Titel:</b>                    | Lek och rörelse i skolan<br>En explorativ studie av elever och lärare i Uganda och Sverige        |
| <b>Författare:</b>               | Lisa Andersson, Angelica Bengtsson, Lena Löfvenborg   |
| <b>Termin och år:</b>            | VT 2009   |
| <b>Kursansvarig institution:</b> | Sociologiska institutionen  |
| <b>Handledare:</b>               | Pia Nykänen   |
| <b>Examinator:</b>               | Rita Foss-Lindblad  |
| <b>Rapportnummer:</b>            | VT09-2611-011   |
| <b>Nyckelord:</b>                | koncentration, lek, lekmaterial, miljö, motorik, rörelse, skola, sociala samspel, Sverige, Uganda |

---

### Syfte

Syftet med detta arbete är att studera barns lek och rörelse i skolan i Uganda och Sverige. Vi vill undersöka om materialtillgång, metod och miljö skiljer sig länderna emellan när det kommer till lek och rörelse under raster och lektioner.

För att tydliggöra syftet med studien har dessa frågor utformats:

- Vad har lek och rörelse för betydelse för barn?
- Skiljer sig tillgång till material på de båda skolorna och påverkar detta i så fall elevernas lek och rörelse?
- Hur integrerar lärarna, på de båda skolorna, lek och rörelse i sin undervisning?
- Vad säger styrdokumentet om lek och rörelse?

### Metod

Forskningsmaterial i form av intervjuer, observationer och styrdokument är insamlat under fältstudier i Uganda och Sverige. I Sverige har sammanställning av material samt litteraturundersökningar genomförts. Vi har sedan försökt att visa på mönster och variationer mellan skolorna i de olika länderna.

### Resultat

Resultatet av denna studie visar att alla lärarna som har intervjuats i både Sverige och Uganda, har en positiv inställning till användandet av lek och rörelse i sin undervisning. De flesta av lärarna anser att lek och rörelse är något som inkluderas i undervisningen om eleverna är trötta eller ofokuserade. De facto är att lärarna inte integrerar lek och rörelse så mycket som de påstår och kan. Utifrån observationerna och intervjuerna går det även att utläsa att lek och rörelse är något som uppskattas av eleverna på både raster och lektioner.

### Betydelse för läraryrket

Studiens resultat visar att både lärare och elever i Uganda och Sverige ser lek- och rörelse som viktigt för lärande och koncentration. Som pedagoger bör vi fundera på hur undervisningen kan utvecklas och tillgodose elevernas behov i detta avseende.

# Förord

Att skriva ett arbete som detta är en lång process som kräver både samarbete och energi. Vi har noga diskuterat och samtalat med varandra för att komma fram till ett så bra resultat som möjligt. Med tanke på att resan till Uganda krävde mycket förberedelse och att tiden där bestod av materialinsamling, har vi delat upp vissa bitar för att underlätta skrivandet och att spara tid, sedan har vi gemensamt sammanställt materialet

Denna studie har genomförts av tre studenter vid skrivande av examensarbete. Vi vill därför rikta ett stort tack till Jan Carle för hans godkännande till avvikelse rörande gällande kursplan inom kursen LAU 370 (lärarnas allmänna utbildningsområde) på lärarutbildningen, Göteborgs Universitet.

Kontakter har organiserats på privat väg, därför vill vi också tacka Sara Haggelin som hjälpt oss med kontakter i Uganda och förberedelser inför resan.

Vi vill även rikta ett stort tack till alla elever och lärare på de båda skolorna som delgivit oss både sina tankar och åsikter kring barns lek och rörelse i skolan. Utan dem hade vi inte kunnat skriva detta arbete. Vi vill även tacka vår handledare, Pia Nykänen, för ett gott samarbete och hjälp under arbetets gång.

Slutligen ett stort tack till vår kontaktperson som har hjälpt oss på plats i Uganda. Tack för all hjälp med tolkning från engelska till Lusoga, med förmedling av kontakter till skolor och gästvänligheten.

Vi vill till sist säga att arbetet fört med sig glädje och inspiration till att integrera lek och rörelse i vår kommande undervisning.

# Innehåll

|  |    |
|--|----|
| 1. Inledning .....                                       | 5  |
| 1.1 Begreppsdefinition.....                              | 5  |
| 2. Bakgrund.....   | 6  |
| 2.1 Skolsystemet i Sverige .....                         | 6  |
| 2.2 Skolsystemet i Uganda.....                           | 7  |
| 3. Syfte och frågeställningar .....                      | 9  |
| 4. Litteraturanknytning .....                            | 10 |
| 4.1 Motorik.....   | 10 |
| 4.1.1 Motorik och lärande .....                          | 10 |
| 4.1.2 Våra sinnen .....                                  | 11 |
| 4.2 Fysisk aktivitet - Lek och rörelse .....             | 12 |
| 4.2.1 Lek .....  | 12 |
| 4.2.2 Rörelse.....                                       | 12 |
| 4.2.3 Lek och rörelse – betydelse för lärandet?.....     | 13 |
| 4.2.4 Utemiljöns inverkan på barns lek och rörelse ..... | 14 |
| 4.2.5 Psykologiska teorier om leken.....                 | 14 |
| 5. Vad säger styrdokumentet?.....                        | 16 |
| 5.1 Sverige .....  | 16 |
| 5.1.1 Läroplan för det obligatoriska skolväsendet.....   | 16 |
| 5.1.2 Nationella kursplanen för idrott och hälsa .....   | 16 |
| 5.1.3 Lokal kursplan för skolan i Sverige .....          | 17 |
| 5.2 Uganda .....   | 17 |
| 5.2.1 Läroplan.....                                      | 17 |
| 5.2.2 Nationella kursplaner för idrott och hälsa .....   | 17 |
| 5.2.3 Lokal kursplan för idrott och hälsa .....          | 18 |
| 6. Metod.....  | 19 |
| 6.1 Val av metod .....                                   | 19 |
| 6.2 Urval .....  | 19 |
| 6.3 Genomförande .....                                   | 21 |
| 6.4 Validitet och reliabilitet .....                     | 22 |
| 6.5 Generaliserbarhet.....                               | 23 |
| 6.6 Etiska överväganden .....                            | 24 |
| 7. Resultat av intervjuer och observationer .....        | 25 |
| 7.1 Skolan i Sverige.....                                | 25 |
| 7.1.1 Skolgården – yta och material .....                | 25 |
| 7.1.2 Rastaktiviteter.....                               | 25 |
| 7.1.3 Lek och rörelse under lektionstid.....             | 26 |
| 7.1.4 Könsskillnader i leken.....                        | 28 |
| 7.1.5 Synen på lek och rörelse i skolan.....             | 28 |
| 7.1.6 Idrott och hälsa.....                              | 28 |
| 7.2 Skolan i Uganda.....                                 | 30 |
| 7.2.1 Skolgården – yta och material .....                | 30 |
| 7.2.2 Rastaktiviteter .....                              | 30 |
| 7.2.3 Lek och rörelse under lektionstid.....             | 31 |
| 7.2.4 Könsskillnader i leken.....                        | 31 |

|   |    |
|---|----|
| 7.2.5 Synen på lek och rörelse i skolan.....      | 32 |
| 7.2.6 Idrott och hälsa (Physical Education) ..... | 32 |
| 8. Diskussion.....                                | 34 |
| 8.1 Metoddiskussion.....                          | 34 |
| 8.2 Resultatsdiskussion.....                      | 35 |
| 8.2.1 Idrott och hälsa.....                       | 38 |
| 8.3 Pedagogiska implikationer.....                | 40 |
| 8.4 Förslag till vidare forskning.....            | 40 |
| 8.5 . Slutord.....                                | 40 |
| 9. Käll- och litteraturlista.....                 | 42 |
| Tryckta källor.....                               | 42 |
| Webbkällor.....                                   | 42 |
| Personliga intervjuer.....                        | 43 |
| Skriftlig information.....                        | 43 |
| Bilagor.....                                      | 44 |
| Bilaga 1.....                                     | 44 |
| Bilaga 2.....                                     | 45 |
| Bilaga 3.....                                     | 46 |
| Bilaga 4.....                                     | 47 |
| Bilaga 5.....                                     | 48 |

# 1. Inledning

Vi är tre lärarstudenter som under vår utbildning inriktat oss på skolans tidigare år. Lek och rörelse är något som alltid legat oss varmt om hjärtat, och vi tror att genom att använda kroppen och integrera lek och rörelse i undervisningen, kan man nå fler elever och fånga både deras intresse och nyfikenhet. Med detta som bakgrund vill vi i vårt examensarbete göra en studie om lek och rörelse i skolan.

Eftersom vi lever i ett mångkulturellt samhälle är det viktigt att ha förståelse för andra kulturer. En studie mellan två länder kunde därför göra oss mer uppmärksamma på skillnader i olika skolsystem och därmed förhoppningsvis bidra med förståelse. Sverige tillhör ett av de länder som är mycket välutvecklat ur flera aspekter, men framförallt är Sverige ett välståndsländ. Uganda å andra sidan tillhör ett av de mindre utvecklade länder i världen, där stor fattigdom råder. Därför är det intressant att via fältstudier skapa sig en större kunskap om hur människor i detta land lever. Det är också erfarenheter som vi som lärare kan ta med oss in i klassrummet när vi undervisar.

Genom att undersöka elevernas lek och rörelse i de båda länderna vill vi kunna bredda vår kunskap inom ämnet. Eleverna i Uganda leker inte på samma sätt som eleverna i Sverige, vilket vi nu har konstaterat och fått erfara. Det vi finner intressant är hur vi kan tillämpa de ugandiska lektraditionerna i Sverige och vice versa. Det är lätt att läsa sig till vilka undervisningsmetoder som används i de olika länderna, men att som vi, ha fått uppleva detta på plats, ser vi som en möjlighet till att kunna dela med oss av något unikt.

Frågor vi ställer oss är bland annat vilka förutsättningar som finns för lek och rörelse på respektive skola? Hur ser materialtillgångarna ut? Hur mycket tid och utrymme ges det till lek och rörelse? Vilka skillnader, respektive likheter finns vad gäller lek och rörelse i Sverige jämfört med lek och rörelse i Uganda?

Genom att integrera lek och rörelse i sin undervisning, tror vi att man kan nå fler elever och fånga både deras intresse och nyfikenhet. Vi tror också att man lär med hela kroppen och överallt det vill säga genom praktiska händelser som till exempel lek och rörelse. Vi vill visa på att leken gynnar barns utveckling inom fysisk och psykisk aktivitet. Leken kan även vara ett sätt för eleven att lära om olika kulturer genom sång, dans och musik. Med dessa tankar vill vi ta reda på hur lärare arbetar med just lek och rörelse i sin undervisning.

## 1.1 Begreppsdefinition

Begreppen *elev* och *barn* presenteras om vartannat i arbetet. I litteraturgenomgången benämns barn, vilket här innebär en ålder mellan fem och fjorton år. I vår underökning har vi valt att benämna barn som elever eftersom vår studie är kopplad till skolan. "Elever" har alltså samma innebörd som "barn", fem till fjorton år, men är kopplat till skolans värld.

I arbetet presenteras *skolår* med *år*. Detta är benämningen på det som tidigare kallades för årskurs. Skolår 1-6 heter på engelska primary years (1-7) och förkortas med ett p. om p 1-7 står presenterat i texten innebär det skolår (primary years) 1-7.

Andra begrepp som finns presenterade i arbetet är *lek* och *rörelse*. Dessa begrepp kan vi inte ge en fullödig definition av då dessa begrepp innefattar flera olika moment. Dock nöjer vi oss med dessa förklaringar som följer. Med lek menar vi en social aktivitet, både fri och styrd. Den fria leken menar vi är den som barnen själva väljer för nöjes skull, så som "mamma pappa barn", gunga gungor och hoppa hopprep. Dessa lekar kommer att observeras på raster. Den styrda leken menar vi är den som läraren använder i sin undervisning, i utbildningssyfte. Det kan bland annat vara praktiska uppgifter. Dessa lekar kommer att observeras på lektioner. Med rörelse menar vi motsatsen till vila och att kroppens olika delar ändrar läge. Rörelse ser vi som bland annat att hoppa, gå och sträcka på sig. Detta kommer att observeras på både lektioner och raster.

## 2. Bakgrund

Uganda ligger i östra delen av centrala Afrika och gränsar mot Tanzania och Rwanda i söder, Kongo i väst, Kenya i öst och Sudan i norr. Enligt UN:s *Human Development Index 2008* ligger Sverige på plats 7 av 179 länder, medan Uganda ligger på plats 156. Detta betyder att landet således ligger nästan längst ner på välbefindsskalan. UN:s Human Development Index är en ranking som Förenta Nationerna har gjort där olika länders välbefind jämförs när det gäller att leva ett långt och hälsosamt liv, tillgång till utbildning, och en hyfsad levnadsstandard. Den bortser från generella inkomsten (UN:s Human Development Index 2008).

Vi kommer i följande avsnitt behandla hur skolsystemen ser ut i respektive land för att betona och visa på ländernas olika förutsättningar ur ett historiskt perspektiv.

### 2.1 Skolsystemet i Sverige

Följande information är hämtad från Skolverket (2001).

Den obligatoriska folkskolan som innefattar skolår 1-7, infördes i Sverige år 1842 efter att läroverket i statens ägo endast hade undervisat pojkar under flera hundra års tid. Stat och kommun bestämde att undervisningen inte enbart skulle gälla pojkar, utan att alla barn var tvungna att ta till sig vissa förbestämda kunskaper. Kommunerna tog hand om folkskolorna och staten fortsatte att ha hand om läroverken, dåtidens gymnasieskola

Trots att folkskolan var obligatorisk när den infördes var det hög frånvaro bland eleverna. Det uppkom ett så kallat parallellskolsystem, där utbildning i folkskolan inte var nödvändig för studier vid läroverken. Detta innebar att de rika familjerna valde att undervisa sina barn i hemmet tills dess att barnen var gamla nog att börja i läroverket. En annan anledning till att folkskolan hade så få elever var att många av dem behövdes som

arbetskraft. Runt år 1880 gick cirka åtta av tio elever i folkskolan och endast 1,7 procent av de eleverna fortsatte sin utbildning inom läroverken och andra högre skolor.

År 1962 övergavs parallellskolsystemet då riksdagen fattade ett beslut om nioårig skolplikt. Folkskolan var då obligatorisk i den mening att alla elever var tvungna att gå i skolan i nio år och det accepterades inte att man valde att stanna hemma för arbete. Folkskolan byggdes på med realskola eller flickskolan (dagens senare skolår), detta kom senare att bli det vi idag kallar för grundskolan. Efter dessa nio år var det sedan valfritt att fortsätta på gymnasiet (före detta läroverket). I samband med detta utformades också den första läroplanen för grundskolan, Lgr 62. År 1990 bestämdes det i riksdagen att grundskolan och gymnasieskolan skulle styras på kommunal istället för på statlig nivå.

De privata skolorna i Sverige är till största delen finansierade genom offentliga medel. Kommunen betalar ut bidrag för varje elev som går på privatskola. Utöver dessa bidrag är skolorna oftast sponsrade av olika företag och organisationer. För att få starta en fristående skola som kommer att bedrivas av en annan huvudman än kommunen, så krävs det att skolan godkänns av skolverket. En fristående skola är precis som de kommunala skolorna skyldig att följa skollagen, men lyder under en egen förordning.

På den Svenska skolan som vi undersöker, går det ca 300 elever med skolår förskoleklass-6. Varje klass arbetar utifrån teman som löper under alltifrån ett par veckor upp till ett helt läsår (Rektor i Sverige, 2009). I skolan arbetas det mycket utifrån ”egen planering”. Detta innebär att lärarna, oftast tillsammans med eleverna, lägger upp ett individanpassat arbetet inför kommande dagar. Detta arbete innebär olika uppgifter som eleverna ska utföra. I vilken ordning uppgifterna genomförs, bestäms av eleverna själva. Detta kontrolleras av läraren och skulle det ta längre tid än väntat får eleverna arbeta vidare hemma. I och med detta upplägg blir det variation i arbetet, eleverna känner sig delaktiga och kraven på eleverna blir på en lagom nivå (Lärare 2S, 2009).

## 2.2 Skolsystemet i Uganda

Om inget annat anges, har nedanstående fakta erhållits i en intervju med vår kontaktperson i Uganda (2009), utbildad lärare för primary- och secondary school samt dramapedagog vid universitet i Kampala.

I Uganda består ett läsår av tre terminer. Under varje termin jobbar alla statliga skolor i landet med förutbestämda teman. Under första terminen är temat på skolorna friidrott, den andra estetisk verksamhet (sång och dans) och den tredje har temat fotboll och netball. Eleverna tränar inför olika tävlingar, vilka hålls på skol-, distrikts- och nationell nivå.

Skolsystemet i Uganda bygger på det brittiska systemet med fyra olika nivåer: primary, secondary, high school och college/university. De första ett till sju åren i skolan går eleverna i primary level vilket motsvarar svenska grundskolans år 1-6. Under sista terminen i år 7 skriver alla elever ett internationellt inträdesprov. Detta prov måste de klara för att få fortsätta skolan på nästa nivå, vilken är secondary level och motsvaras av det svenska skolsystemets år 7-9. Denna nivå innefattar två skolår som kallas för senior



level. Under dessa år läser eleverna en massa olika ämnen, för att sedan kunna avancera upp till nästa nivå som är advanced level. Inför denna nivå måste eleverna avlägga ett nytt internationellt prov som de måste klara. Dessa två år blir sedan förberedande för högskolor och universitet.

Före år 1998 fick föräldrarna betala elevernas skolavgifter i form av böcker, skolmat och skoluniform för de elever som gick i primary school. Det ledde till att många barn inte gick i skolan eftersom de flesta familjer inte hade råd att finansiera skolgången. Universitetet var däremot finansierat av staten men på grund av de höga skolavgifterna under primary- och secondary school, var elevantalet väldigt lågt på universitetet.

År 1998 gjorde regeringen om sin reform och bestämde att alla primary schools i Uganda skulle subventioneras av staten i form av skolavgifter, så som böcker och skolmat. Denna nya reform kom att kallas "UPE" (Universal primary education). I samband med detta infördes skolplikt för samtliga barn i Uganda, vilket innebar att alla barn var tvungna att börja skolan senast vid sju års ålder och tidigast vid fem, vid vilken ålder de börjar bestäms av föräldrarna.

Samtidigt som primary schools skulle finansieras av staten, fick man istället börja betala för att gå på universitetet i Uganda. Den nya reformen resulterade i att elevantalet ökade på de statliga skolorna. Ökningen var så påtaglig att antalet elever per klass i genomsnitt låg på runt 200 elever. Klassrummen hade inga bänkar, vilket innebar att eleverna fick sitta på jordstampat golv och skriva. Detta var enligt regeringen ohållbart, därför bestämdes år 2007 att alla statliga skolor skulle subventioneras med två klassrum. Dessa klassrum skulle vara utrustade med cementbelagt golv och träbänkar.

Idag ligger den genomsnittliga elevantalet per klass på cirka 100 elever. Elevantalet varierar dock, speciellt i de högre klasserna (år 6-7) där framförallt äldre pojkar lämnar skolan för att skörda sockerrör. Dessa elever är borta ett par veckor och återvänder till skolan när de har jobbat klart. På skolan som observerades går det cirka 700 elever (intervju med rektor i Uganda, 2009).

I samband med "UPE" bestämdes att alla elever som börjar p4 ska betala för att få skriva sina examinationer vid terminens slut. Summan för vad de betalar ökar inför varje termin och just nu ligger den på 100 000 schilling (2009-04-14), vilket motsvarar cirka 500 SEK. Denna avgift gör det svårt för många elever att fortsätta sin utbildning, eftersom de inte har råd att betala den stora summa som krävs.

År 2007 bestämde regeringen att även skolavgiften för secondary school skulle avskaffas i form av "USE" (Universal secondary education). Detta berodde på att det ökade elevantalet i primary school inte bidrog till ett ökat elevantal i secondary school eftersom skolavgifterna fortfarande kvarstod. Det som föräldrarna fortfarande får betala för i primary och secondary school är elevernas skoluniform. Alla elever bär dock inte skoluniform på grund av att föräldrarna inte har råd att finansiera det. Skolan har däremot ingen rätt att neka en elev att komma till skolan utan skoluniform på grund av skolplikten.

Varje statligt ägd skola i Uganda är idag garanterad 8000 schilling per elev, vilket motsvarar ungefär 40 SEK. Systemet fungerar dock inte helt problemfritt. Inför vissa terminer betalar staten inte ut något ekonomiskt bidrag till skolorna. Bieffekten blir då att

skolan inte har råd med att bedriva någon verksamhet. Skolan får då vänta en termin innan undervisningen kan fortsätta.

Omkring år 2008 startades de första privatskolorna i Uganda. Detta grundade sig i att elevantalet per klass fortfarande var väldigt högt och för att erbjuda ett bättre alternativ startades privatskolor. Elevantalet på privatskolorna ligger i genomsnitt på 30-60 elever per klass. Vem som helst har rätt att öppna en privatskola, skillnaden är att personalen inte behöver vara utbildade lärare samt att föräldrarna står för alla kostnader i form av material och inredning. För att kontrollera att skolan följer de nationella styrdokumenterna genomför staten enstaka kontroller, dessa är däremot inte regelbundna.

För tre år sedan fattades ett beslut gällande hela Uganda om att all undervisning mellan p1 och p3 skulle hållas på det lokala byspråket. Anledningen till detta var att undersökningar i landet har visat att eleverna har lättare för att lära sig engelska om de har en bra bas i sitt eget modersmål (intervju med rektor i Uganda, 2009). Eleverna har engelska som ämne under de tre första åren, vilket förbereder dem inför p4 då undervisningen börjar hållas på engelska. Det är sedan det officiella undervisningsspråket upp till universitetet. Skolan som observerades har lusoga som sitt byspråk och detta språk användes i undervisningen under de tre första åren.

Vad gäller maten, så är det vanligast förekommande att eleverna serveras välling varje dag. Skolan står inte för inköp av varken muggar, majs mjöl eller kokerska. Detta finansieras av föräldrarna i form av en avgift på 500 ugandiska shilling (motsvarar 2,50 kr) och tre kilo majs per termin. Denna avgift har inte alla föräldrar råd att betala vilket medför att i slutet av terminen kan det hända att ingen skolmat finns kvar. Vällingen serveras i medhavda muggar hemifrån, skulle någon elev glömma sin mugg får han eller hon vara utan mat den dagen (kontaktperson, 2009). Utöver vällingen erbjuds lättare snacks mot betalning, där lokala bybor står för försäljningen.

### **3. Syfte och frågeställningar**

Syftet med detta arbete är att studera barns lek och rörelse i skolan i Uganda och Sverige. Vi vill undersöka om materialtillgång, metod och miljö skiljer sig länderna emellan när det kommer till lek och rörelse under raster och lektioner.

För att tydliggöra syftet med studien har dessa frågor utformats:

- Vad har lek och rörelse för betydelse för barn och dess inläring?
- Skiljer sig tillgång till material på de båda skolorna och påverkar detta i så fall elevernas lek och rörelse?
- Hur integrerar lärarna, på de båda skolorna, lek och rörelse i sin undervisning?
- Vad säger styrdokumenterna om lek och rörelse?

## 4. Litteraturanknytning

### 4.1 Motorik

Ingegerd Ericsson (2005) beskriver motorik som vår rörelseförmåga och vårt rörelsemönster. Motorikbegreppet omfattar flera delar av hjärnan på olika nivåer, dessa tillsammans bildar vår rörelsekapacitet. Man skiljer mellan grov- och finmotorik. Grovmotorik är en samlingsbeteckning på de stora rörelserna, vilka är de grundläggande färdigheterna, som till exempel; sitta, krypa, gå, springa, klättra och rulla. Här är de större muskelgrupperna inblandade. Finmotorikens rörelser är mindre och svårare att utföra som till exempel: skriva, gripa, sy och vicka på tårna.

Grov- och finmotorik utvecklas sida vid sida då det är många aktiviteter som kräver samverkan av båda sorterna. Ett tremånaders spädbarn kan du kanske se föra samman händerna i ryggläge (grovmotorik) och sedan leka med dem (finmotorik). Ericsson (2005:21) hänvisar till Ernst J Kiphard, som delar in motoriken i olika grupper:

- Koordination innebär att rörelsemönstret är automatiserat och sker utan någon eftertanke. Om barnet måste stanna upp i en rörelse och tänka på hur rörelsen ska genomföras, blir rörelsen långsam och inte koordinerad. Om uppmärksamheten riktas mot rörelsen finns det risk att koncentrationsförmågan påverkas negativt.
- Kombinationsmotorisk förmåga innebär att kunna utföra olika rörelser med olika kroppsdelar samtidigt.
- Balansförmåga avser att kunna ha kroppslig jämvikt och är beroende av det sensomotoriska samspelet.
- Anpassningsmotorik syftar till att kunna anpassa rörelseaktiviteter såsom öga-handkoordination och öga-fotkoordination.

Anne-Marie Östman, har tillsammans med Kirsti Feldtman, skrivit boken *Det lekfulla arbetssättet*, där de förklarar att motorik är ett begrepp som är kopplat till förmågan att kunna röra sig. Motorik och rörelse används ofta som synonyma begrepp, men har olika innebörd, där rörelse är det synliga beviset på motorik. Rörelser är delfunktioner i en aktivitet, som kan betraktas som en motorisk handling, styrd av vilja, känsla och/eller sociala behov (2002: 5).

#### 4.1.1 Motorik och lärande

Ericsson (2005) förklarar att vår självkänsla utvecklas i samspel med omgivningen. Barnets egen kroppskännedom och möjligheter att använda kroppen har en stor betydelse för självkänslan. Studier visar att barn med motoriska svårigheter ofta har dålig självkänsla vilket kan leda till mindre aktivitet hos dessa barn. Det finns risk för att det skapas en ond cirkel där de motoriska svårigheterna leder till att barnet rör sig mindre. På så vis ökar de motoriska problemen, vilket i sin tur kan leda till dålig självkänsla och

sämre social gemenskap. Den motoriska utvecklingen är ett livslångt förlopp som har betydelse för välbefinnandet, lärandet, koncentrationsförmågan och för den sociala gemenskapen med andra.

Norrmännen Hermundur Sigmundsson, och Arve Pedersen, förklarar att motorisk utveckling inte är förutbestämd, utan kräver övning, därför går det inte att skilja motorisk utveckling från motoriskt lärande. (2004).

Enligt Björn Kadesjö, kan ett barn få svårt att koncentrera sig om det har väsentligt motoriska eller perceptuella svårigheter. Barn som har problem med att samordna och tolka sinnesintrycken kan få svårt att snabbt uppfatta och förstå situationerna de befinner sig i. Detta kan leda till att barnet blir splittrat och okoncentrerat. Motoriska svårigheter kan alltså leda till koncentrationssvårigheter i situationer då barnet är beroende av att ha en väl fungerande motorik (2001:19f).

Gun S Holmdahl (1989) skriver att ett barn vars rörelser inte är automatiserade, det vill säga att rörelserna inte går av sig själv, utan hela tiden kräver tanke på hur olika rörelser skall göras, kräver så pass stor uppmärksamhet att det kan vara svårt för barnet att se och lyssna samtidigt. Därför kan ett barn som har dåligt utvecklad grovmotorik antas ha sämre förutsättningar att klara av en inläringssituation som även behöver intellektuella färdigheter. Ju bättre ett barn behärskar sin kropp och ju fler rörelser det har automatiserat, desto mer energi får barnet över till att koncentrera sig på att lyssna, se och lära.

Även Ericsson tar upp sambandet mellan en icke fungerande motorik och inlärnings- och koncentrationssvårigheter. Hon skriver att Robert H Bruininks, fann att barn med inläringssvårigheter i läsning och matematik fick sämre resultat på nästan alla motoriska tester som de utförde, jämfört med barn utan inläringssvårigheter (2005:43).

Ericsson (a.a) har studerat den fysiska aktivitetens betydelse för motorisk utveckling, barns skolprestationer och deras koncentrationsförmåga med hjälp av Bunkefloprojektet. Det är ett forskningsprojekt som handlar om att stödja en ny livsstil i framförallt skolor. Projektet startades hösten 1999 på Ängslättsskolan i Bunkeflostrand utanför Malmö och är ett samverkansprojekt mellan skolan och den lokala idrottsföreningen, Bunkeflo idrottsförening. Projektet går ut på att låta barn i skolåldern ha daglig fysisk aktivitet på schemat för att öka hälsan hos barnen (Bunkeflomodellen). Ericsson kan inte i sitt projekt bekräfta att fysisk aktivitet och motorisk träning förbättrar ett barns koncentrationsförmåga. Hon kan däremot visa skillnader i koncentrationsförmåga mellan elever med god motorik och elever med motoriska brister. Vidare menar Ericsson att motoriska brister minskar med ökad fysisk aktivitet. Hon kan bekräfta att barns skolprestationer i svenska och matematik förbättras med ökad fysisk aktivitet och motorisk träning i skolan.

#### **4.1.2 Våra sinnen**

Tora Grindberg och Greta Langlo Jagtøinen, förklarar att intrycken från våra sinnesorgan; syn, hörsel, smak, lukt och känsel, kommer in till centrala nervsystemet. Hjärnan

översätter och behandlar dessa intryck och sänder ut meddelanden till musklerna så att resultatet blir handling (2000: 55).

Motorisk planering bygger på den automatiserade rörelseerfarenheten om hur kroppen rör sig. Den måste ha god information från de olika sinnesorgan som medverkar när man rör sig. Kroppen är också beroende av att alla sinnesintryck som behövs för att utföra rörelserna, samordnas på bästa möjliga sätt. Motorisk planering är beroende av ett bra samspel mellan kroppens sinnen och den muskulatur som skall utföra rörelserna. Detta förutsätter integrering mellan de olika sinnen som har betydelse för utförandet av en viss rörelse (a.a. s. 56).

Carla Hannaford (1995) nämner att erfarenheter och sinnesintryck är huvudsakligt för lärande. Hon menar att ord bara kan bli meningsfulla om de blir till en bild inne i huvudet. Det kan lätt uppstå missförstånd och misstolkningar i en lärandesituation där bara ord används. Får barnen däremot uppleva en lärandesituation där sinnen, känslor och rörelser är inblandade, blir det till deras egen erfarenhet.

## **4.2 Fysisk aktivitet - Lek och rörelse**

Barnet leker inte i avsikt att utvecklas, utan barnet är i leken och det är att leka som är viktigt. Upplevelsen av att vara i ögonblicket med frihet att välja, pröva och känna efter är det som gäller (Grindberg & Langlo Jagtoien, 2000: 79).

### **4.2.1 Lek**

Leken är en blandad företeelse. Den lockar in barnen på äventyrliga stigar där allt möjligt spännande ligger och lurar och är ovisst eller oväntat. Denna spänning i form av närmast skräckblandad glädje är viktig för barnets engagemang och inlevelse. Den sporrar till koncentration och ger intensiva upplevelser (Grindberg & Langlo Jagtoien, 2000: 103).

Leken ger utrymme för fantasi och skapande. I leken är ingenting omöjligt och den ger utrymme för kreativitet. Leken låter barnen pröva sina fysiska färdigheter och erfara följderna av de fysiska styrkorna i sitt uppträdande mot varandra. Den påverkar även barnet intellektuellt, språkligt, socialt, fysiskt och motoriskt. Att leka ger möjlighet till djupt engagemang (a.a. s.81)

### **4.2.2 Rörelse**

Susanne Wolmesjö (2006), skriver att regelbundna inslag av rörelseaktivitet under vardagen, på lektionstid och arbetstid, innebär motorisk aktivering och vestibulär stimulering, det vill säga balansträning. Hon menar att detta kan bidra till en förbättrad vakenhetsgrad i hjärnan. En bra kroppsmedvetenhet och att utveckla kroppsrorelser integrerat med stillasittande arbete kan bidra till en bättre hälsa och i samband med detta även till en högre grad av lärande och kunskap.

### 4.2.3 Lek och rörelse – betydelse för lärandet?

Gun Sandborg Holmdahl (1988) skriver om att forskning visar att det existerar ett samband mellan uppmärksamhet, koncentrationsförmåga i klassrummet och barns studieresultat. Lek och rörelse som främjar motoriken kan hjälpa barn att klara sig bättre både i och utanför skolan. En bättre motorik kan inte göra underverk med läs- och skrivinläringen, man lär sig inte läsa, skriva och räkna för att man har blivit bättre motoriskt rustad. Det handlar istället om en integration mellan motorik, perception och kognition, mellan kropp och sinnen, känsla och intellekt. Det handlar om att ha kroppsliga, intellektuella och känslomässiga förutsättningar för att kunna lära på bästa sätt.

Koncentrationsförmåga och motivation är viktiga byggstenar för inlärningsprocessen. En stabil kroppshållning, god muskelkontroll och en bra balans ger förutsättningar för koncentrationen. Detta på grund av att till exempel sittandet och kroppen inte kräver uppmärksamhet, koncentrationen kan istället riktas mot andra viktiga områden som till exempel att lära sig läsa, skriva och räkna. Likaså krävs att finmotoriken i form av pennfattning är väl utvecklad då den är viktig för till exempel skrivandet. (Östman & Feldtman, 2002).

Grindberg & Langlo Jagtoien (2000) påpekar att fysisk aktivitet stimulerar den intellektuella utvecklingen. De menar att man kan använda fysisk aktivitet som ett viktigt komplement i arbetet med att lära barn läsa, skriva och räkna då den fysiska aktiviteten hjälper till att ge barnen upplevelser som kan utvidga och klargöra förståelsen av begrepp och sammanhang.

I skolsammanhang är klassrummet en begränsad faktor när det gäller lek som kräver fysisk aktivitet. Klassrummet kan dock ha sina möjligheter och det är upp till pedagogen att avgöra vilken lek och vilka lekar som kan försiggå i klassrummet. Detta är styrt av klassrummets storlek samt klassens tolerans för vad som kan göras inomhus. Det är dock fullt möjligt att genomföra olika lekar i klassrummet, som ställer krav på balans, koncentration och kroppsmedvetande, utan att det behöver vara fartfyllt eller svårhanterligt. Barn måste få använda sin fysiska energi på ett kreativt sätt under skoldagen. De skall inte sitta stilla för länge åt gången, vilket gäller både lek och lärande. (a.a s. 99ff)

Marknaden erbjuder ett stort utbud av lekmaterial, men vad som borde uppmärksammas mer är att användbart material finns att hämta i vår egen omgivning. Med hjälp av naturens material som till exempel pinnar och stenar kan man planera en matematiklektion ute i skogen. Lek i sanden, i vattnet eller i snön är andra exempel på naturstimulerande aktiviteter. Som pedagog krävs en kreativitet och ett intresse i att vilja pröva sig fram till det material som stimulerar ens elever (Östman & Feldtman, 2002:7).

#### 4.2.4 Utemiljöns inverkan på barns lek och rörelse

Inger Johansson (2005), betonar att miljön barnen leker i påverkar deras val av lek. Barnen har idag en större vana vid att röra sig mellan olika miljöer (lekvärldar) som till exempel: lek, fiktion och verklighet. Olika miljöer påverkar olika barn, inte bara utifrån intresse utan också beroende på ålder. I takt med att barnen blir äldre leker de mer spänningssökande lekar. En förutsättning för deras utveckling är att miljön är föränderlig och påverkbar. ”Barnets utveckling är en pågående process som bildar strukturer för tänkandet och en kropp full av rörelser och sinnesintryck. Sinnesstimuleringen och rörelseaktiviteterna är en viktig förutsättning för att det lilla barnet ska utvecklas optimalt” säger Johansson (2005: 14).

Johansson (2005) refererar till Mårtensson som menar att utomhusleken är särskilt inspirerande och utvecklande för barn. Genom att vistas utomhus sker ett samspel mellan barnens lek och den fysiska miljön. Få saker är konstanta när barnen leker ute, vilket innebär att de måste vara beredda på uppbrott i miljön som gör att leken tar en annan riktning. Leken avspeglas då i en både mental och fysisk rörelseriktning

Enligt Johansson, menar Mårtensson att en varierande utemiljö bör erbjuda platser för eleverna där de kan vara ifred, umgås och hitta saker att göra. Hon nämner att stora ytor behövs för att röra sig på, i kombination med former i miljön som gör att eleverna lättare kan ta ut en bestämd riktning i leken. Om en skolgård är varierande är det även mycket som lockar, till exempel ytor och former i miljön, vilket leder till att rörelsefriheten blir stor och konfliktnivån låg. En större yta för eleverna att röra sig på jämfört med inne i klassrummet där ytan är mindre gör att konflikterna eleverna emellan minskar.

Barn behöver platser med material som inbjuder till en inspirerande och rörelsestimulerande lek. För att skapa en inspirerande utemiljö för barnen att vistas i, krävs det att de får vara delaktiga i själva utformandet av den. Det som dock kan upplevas som ett problem är att barnens referensramar är begränsade till det de endast har upplevt och vistats i. Barnen ser inte utanför sin egen skolgård, vilket gör det svårt för dem att se vad de eventuellt saknar för att utveckla skolgården till det bättre. Ett tillvägagångssätt för att starta en tankegång hos barnen om vad som skulle kunna tillföras till skolgården är att som pedagog visa nytt material. Detta material ska då vara sådant som inspirerar barnen till att leka i den bemärkelsen att rörelseglädjen och aktivitetslusten är något som utvecklas (Johansson, 2005).

#### 4.2.5 Psykologiska teorier om leken

Jean Piaget var bland annat utvecklingspsykolog och betonade att i olika former av lekar, bearbetar och prövar barnet sina upplevelser och erfarenheter. I leken omvandlar barnet upplevelser och idéer så att de blir begripliga (i Hägglund, 1989). Silwa Claesson (2007), betonar att Piaget framhöll konstruktivismen som den mest gynnsamma teorin när det kommer till barns inläring. Konstruktivismen bygger på ett mer individanpassat lärande där eleven mer på egen hand ska komma fram till den kunskap som ska uppnås. Läraren tar först reda på vilka förkunskaper eleven har för att sedan kunna erbjuda tillräckligt utmanande uppgifter för eleven. Enligt Piaget bygger konstruktivismen på ett antal utvecklingsstadier, baserade på mognad som barnet befinner sig på för att nå en viss

kunskap. Dessa stadier är beroende av varandra i den bemärkelsen att stadier som är passerade fungerar som förkunskap till de efterföljande stadierna (a.a).

Hägglund (1989:62) berättar om barnpsykologen Susanne Isaacs som redan 1930 att barn när de leker och när de arbetar är i stånd till avancerade tankeoperationer. Hon menar att barn i praktisk verksamhet kan mycket mer än vad som kommer fram i deras ord. Isaacs ser på leken som att den både är ett sätt för barn att uttrycka sin syn på tillvaron och ett sätt för dem att inhämta information. Låtsasleken är särskilt viktig menar hon. Den är det första tillfället för barnet att frigöra tankar och idéer från den konkreta här och nu situationen.

I skolan är den fria leken oftast hänvisad till raster och fritidshem. Enligt Vygotskij (Hannaford, 1995), även han utvecklingspsykolog, är leken den viktigaste formen för lärande där barnet utvecklar ett medvetande om världen. När små barn leker försöker de förstå världen, de reflekterar och försöker tolka den och på så sätt får de kunskap. Vidare menar Petri Partanen (2007: 60) att barn lär i ett socialt samspel tillsammans med andra ur ett så kallat sociokulturellt perspektiv. När barnet befinner sig i en social miljö med mänsklikor runt omkring sig, kan det testa och utmana sina tidigare erfarenheter, för att utveckla dem till ny kunskap. Denna utveckling kan för barnet endast ske i en dialog tillsammans med andra, både vuxna och barn.

Vygotskij (enligt Partanen) lägger stor vikt vid något han kallar för den proximala utvecklingszonen. Detta innebär att barnet förvärvar ny kunskap tillsammans med någon som är bättre. Grunderna inom ett visst område kan barnet ha sedan tidigare, men för att utveckla dem till nya kunskaper genomförs det på bästa sätt med någon som har större erfarenhet. Detta kan jämföras med att en lärare ger en uppgift till en elev som eleven uppfattar som lite för svår. Eleven har dock med sig förkunskaper sedan tidigare, vilket gör att resonemanget kring uppgiften ger eleven en möjlighet till att föra sina tankar åt rätt håll när det kommer till att lösa uppgiften. Med hjälp av läraren eller en kamrat för sedan eleven en dialog om uppgiften, för att kunna lösa den (a.a).

Även om den proximala utvecklingszonen ska gynna barnet som är på väg att lära, ska man inte förglömma det barnet som stöttar och ger av sin kunskap. I detta samarbete sker ett utbyte barnen emellan, där det kunniga barnet kan ta del av ett resonemang från det "okunniga" barnet. Genom att möta någon som ifrågasätter ett problem ur ett annat perspektiv utvecklar det barnet, oavsett vilken nivå den man möter ligger på. Vid nivågrupperingar i klassen är det därför viktigt att utgå från barnens kunskapsnivåer, istället för att stirra sig blind på hur långt var och en har kommit i exempelvis matematiken (a.a).

Det sociokulturella lärandet handlar enligt Vygotskij om hur den sociala kontexten påverkar individens inläring. Genom att erbjuda en yttre social miljö som inspirerar barnet till att vilja lära, väcks ett resonemang till liv som stimulerar barnet till att utvecklas vidare tillsammans med andra. Barnets utveckling sker på ett givande sätt när det får pröva på och imitera något från den yttre miljön (kontexten). Genom att i situationen, tillsammans med andra, få pröva det som ska formas till ny kunskap, har barnet lättare för att ta det till sig. Det är vad Vygotskij kallar för ett situerat lärande (a.a)



## 5. Vad säger styrdokumentet?

### 5.1 Sverige

#### 5.1.1 Läroplan för det obligatoriska skolväsendet

I Lpo94 i lärarhandboken, står det följande: "Skolan skall sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen".

Det står också att:

Eleverna skall få uppleva olika uttryck för kunskaper. De skall få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. "Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form skall vara inslag i skolans verksamhet (s.15).

När det gäller kunskaper och mål att uppnå i skolan sägs inledningsvis i Lpo94 att skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen.

Under *skolans uppdrag* står det att:

Eleverna skall få möjligheter att ta initiativ och ansvar. De skall ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att arbeta självständigt och lösa problem. Särskilt under de tidiga skolåren har leken stor betydelse för att eleverna skall tillägna sig kunskaper (14).

#### 5.1.2 Nationella kursplanen för idrott och hälsa

Nedastående information är hämtad från grundskolans kursplan för idrott och hälsa, 2000 från skolverkets hemsida.

I den nationella kursplanen för idrott och hälsa står det att ämnet har ett brett innehåll, där ämnets kärna är idrott, lek och allsidiga rörelser. Grundläggande för idrott och hälsa är ett hälsoperspektiv som innefattar såväl fysiskt och psykiskt som socialt välbefinnande.

Idrott, friluftsliv och olika former av motion och rekreation har stor betydelse för hälsan. Barn och ungdomar behöver därför utveckla kunskaper om hur kroppen fungerar och hur vanor, regelbunden fysisk aktivitet och friluftsliv förhåller sig till fysiskt och psykiskt välbefinnande. Ämnet idrott och hälsa syftar till att utveckla elevernas fysiska, psykiska och sociala förmåga samt ge kunskaper om den egna livsstilens betydelse för hälsan.

Ämnet skall även väcka nyfikenhet och intresse för nya aktiviteter. Ett grundläggande syfte med ämnet är också att skapa förutsättningar för alla att delta i olika aktiviteter på sina egna villkor, utveckla gemenskap och samarbetsförmåga samt förståelse och respekt för andra. (<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=23&skolform=11&id=3872&extraId=2087> 2009-05-22)

### 5.1.3 Lokal kursplan för skolan i Sverige

Information har erhållits av den svenska skolan i pappersform. Den lokala kursplanen för idrott och hälsa på den svenska skolan är indelat i tre punkter:

**Vad skall vi sträva efter:** Kursplanen tar bland annat upp att eleven ska skaffa sig ett intresse för fysisk aktivitet, kunskap om vad som är bra för en god hälsa, att skapa en positiv självbild och utveckla sin sociala förmåga. Andra aspekter så som att prova på olika kulturers lekar och att få en historisk inblick presenteras också.

**Vägar att gå på:** Ovanstående kriterier kan nås genom bland annat samarbetsövningar, kondition, styrketräning, kost- och näringslära och kunskap om den personliga hygien.

**Förutsättningar som ligger till grund för att nå målen:** Förståelse och tillämpning av regler och instruktioner. Dessutom krävs en aktivitetsanpassad klädsel för detta.

## 5.2 Uganda

### 5.2.1 Läroplan

Nedanstående fakta är hämtad ur Läroplan (skolplan) för den lokala skolan i Uganda (*School Curriculum 2009*)

I skolplanen står det att skolan har "Free Activity lessons", som innehåller planerad lek. Detta ska ske dagligen en timma, vid tretiden på eftermiddagen. Vidare kan man läsa att undervisningen ska inkludera lek för att aktivera eleverna. Detta för att eleverna inte ska slumra till, för att de ska koncentrera sig bättre, få ordning i klassen, ska användas som en "ice breaker" innan nästa lektion och som ett verktyg att stimulera elevernas läroprocess.

Vidare under "Co-curricular Activities", står det att: "The school participates in Music, Dance, Drama, Athletics, Soccer and Netball competitions". Detta innefaller under de tre olika terminerna och träning inför detta sker tidigt på morgonen innan skolan och vid tretiden på eftermiddagen.

Under "Future Plans" står det att deras planer för framtiden är att expandera skolgården för att inhysa volleyboll och badmintonplaner.

### 5.2.2 Nationella kursplaner för idrott och hälsa

Nedanstående fakta är hämtad ur Ugandas nationella kursplan för idrott och hälsa (*National Physical Education & Sports policy 2004*) information är skriftligt erhållen från rektorn i Uganda.

Den nationella kursplanen för idrott och hälsa i Uganda vilar utöver sport på tre huvudteman; Hälsa, Hygien och Renhållning. Det innefattar alltså mer än enbart idrott. Det står bland annat: "Good personal hygiene and sanitation are important to learners health". Skolområdet ska utformas med toaletter, papperskorgar och rent vatten. Under

mål för hygien kan man läsa ”make sure that teachers conduct hygiene parades every morning” vilket betyder att varje morgon ska lärarna genomföra en hygienkontroll av eleverna. Skolan ska göra eleverna medvetna om och motverka spridning av HIV/AIDS, Malaria, Tuberkulos och Kolera. Ämnet idrott och hälsa ska verka för att öka elevernas självförtroende.

I Uganda är skolorna viktiga centra för en aktiv medverkan i sport och lekar. Duktiga elever i idrott och hälsa ska uppmärksammas genom tilldelning av utmärkelser. I kursplanen står det att Physical Education ska innefatta teoretiska och praktiska färdigheter inom olika sporter. En relevant curriculum (läroplan, i detta fall skolplan för idrott och hälsa) ska utformas på varje skola.

Physical Education and sports is an important activity in the process of nation building. The role of sports in society can be summarized as follows.

- i) Building the physical anatomy of the body for both the young and the old.
- ii) Promoting teamwork and discipline given that many a sport have strict rules and regulations and
- iii) Encouraging patriotism and closer social harmony (2004).

### 5.2.3 Lokal kursplan för idrott och hälsa

De fakta som presenteras här, om inget annat anges, har vi erhållit skriftligt från rektorn på den observerade skolan i Uganda. (*Code of conduct, Physical Education*)

I den lokala kursplanen för Idrott och hälsa på skolan (Physical Education) står det att: ”PE is a science that deals with 3 domains: psychomotor, affective and cognitive skills, that children have to develop during the learning process”

**Psychomotor:** elevernas rörelsemönster, *det är ett samspel mellan perception, tänkande, motivation och motorik*. Här tränas och utvecklas den fysiska konditionen och koordinationen. Färdigheter innefattar att använda händer, ben och huvud

**Affective skills:** elevernas vilja att arbeta med och utveckla färdigheter som samarbete, dela med sig, empati, sympati, laganda och tävlingsanda.

**Cognitive skills:** att använda sitt förstånd så man lär sig att acceptera en förlust, spela ett ärligt spel och förbättra sina kunskaper.

Lärarna ska göra en grovplanering inför varje termin där de inkluderar material. Varje dag gör lärarna en lektionsplanering inför kommande dag. Förutom idrott i form av olika rörelser och sporter innefattar det även hygien och renhållning. När eleverna börjar sin idrottslektion ska läraren be eleverna att ta av sig sina tröjor och klänningar. Läraren ska sedan inspektera att deras kläder är rena, att man tvättat kroppen, bortstat tänderna och klippt naglarna. I övrigt ska eleverna plocka upp skräp från skolgården för en hälsosammare miljö, detta utförs innan skolan börjar.

## 6. Metod

En explorativ studie har genomförts under fältstudier i Uganda och Sverige. Metoder som använts är observationer, intervjuer och analys av styrdokument. En sammanställning av material och litteraturgenomgång har genomförts i Sverige. Utifrån detta har sedan försök att finna mönster, likheter och skillnader mellan skolorna i de olika länderna gjorts.

### 6.1 Val av metod

Efter litteratursökning och viss bearbetning, valdes form av metod. Genom att endast välja en metod skulle ämnet enbart belysas från en sida, därför valdes en metodtriangulering (en kombination av olika undersökningsmetoder). Genom intervjuer, observationer och granskning av styrdokument, så som läroplan (curriculum) och kursplan (code of conduct) i Uganda och Sverige, kunde ett bredare och djupare resultat uppnås.

Genom intervjuer kunde vi utforska den teoretiska delen. En semistrukturerad frågeguide med öppna frågor utformades, vilket fungerade som en mall över de frågor som skulle ställas till informanterna. Staffan Stukát (2005: 37), anför att med en strukturerad frågelista med öppna frågor kan man låta informanternas svar styra samtalet och följdfrågor kan leda till nya, intressanta tankar och svar. Därför valdes denna metod vid utformandet av en frågeguide.

Observationer användes för att studera det praktiska utförandet. Eftersom miljö och människor på skolan i Uganda var okänd, valdes en ostrukturerad observeringsmetod, det vill säga att vi inte utgick efter ett utarbetat kategorischema. Istället fördes ett löpande protokoll, där barns lekar, sociala samspel, genus och material iakttogs. ”Att använda någon form av observation brukar vara lämpligast när man vill ta reda på vad människor faktiskt gör, inte bara vad de säger att de gör” (a.a. s. 49).

Med en metodtriangulering (en kombination av olika undersökningsmetoder) var det alltså möjligt att jämföra teoretiskt påstående med praktiskt utövande, vilket synliggjorde motsägelser (a.a. s. 36). Styrdokumentet blev ännu ett komplement för att ta reda på hur mycket rörelse och lek det ges plats för i skolan.

En diskuterande analys har valts som analysmetod eftersom vi genom våra fältstudier blivit personligt involverade i de observationer och intervjuer som genomförts. Vi anser därför att det är svårt att hålla isär diskussion och analys.

### 6.2 Urval

Eftersom skolan i Uganda var vår första skola som fältstudier utfördes på, kom detta att påverka vårt val av skola i Göteborg, där en liknande utemiljö eftersträvades. På skolan i Uganda arbetade man tematiskt i sin undervisning och detta urval kom att gälla även för den svenska skolan.

Eftersom vi – innan resan – inte visste hur skolmiljön i Uganda var eller om undersökningarna var möjliga att utföra, fick urvalet göras på plats. Därför kom de svenska undersökningarna att lyda under samma kriterier för att hålla det jämförbart.

Vid undersökningar av barns lek och rörelse har ett strategiskt urval gjorts. Detta är en metod som Trost (beskrivet av Stukát 2005: 62) utarbetat och innebär att man väljer ut ett antal intressanta variabler som man tror har betydelse för svaren. Vid intervjuer kom lärare, elever och rektorer att vara den första variabeln då dessa grupper kan ha olika syn på lek och rörelse.

Det vidare urval som gjordes inför intervju med elever var att minst en elev från varje klass med en så jämn fördelning av kön som möjligt valdes. Detta för att vi hade en hypotes om att genus kan komma att påverka elevernas lekar. Klasslärarna utsåg en eller två elever ur sin klass. Kriteriet var att de utvalda eleverna skulle vara öppna för att prata, detta framförallt för att underlätta intervjuerna i Uganda. Sammanlagt intervjuades nio elever i den ugandiska skolan och nio elever i den svenska skolan.

Detta var de elever som deltog i intervjuerna:

Elever på skolan i Uganda:

|         |      |       |        |
|---------|------|-------|--------|
| Elev 1U | år 1 | 7 år  | flicka |
| Elev 2U | år 2 | 8 år  | flicka |
| Elev 3U | år 3 | 9 år  | flicka |
| Elev 4U | år 3 | 9 år  | pojke  |
| Elev 5U | år 5 | 10 år | pojke  |
| Elev 6U | år 6 | 12 år | pojke  |
| Elev 7U | år 6 | 13 år | flicka |
| Elev 8U | år 7 | 14 år | pojke  |
| Elev 9U | år 7 | 14 år | pojke  |

Elever på skolan i Sverige:

|         |      |       |        |
|---------|------|-------|--------|
| Elev 1S | år 1 | 7 år  | pojke  |
| Elev 2S | år 1 | 8 år  | flicka |
| Elev 3S | år 1 | 8 år  | flicka |
| Elev 4S | år 2 | 9 år  | pojke  |
| Elev 5S | år 2 | 9 år  | flicka |
| Elev 6S | år 3 | 10 år | flicka |
| Elev 7S | år 4 | 11 år | pojke  |
| Elev 8S | år 5 | 12 år | flicka |
| Elev 9S | år 6 | 13 år | flicka |

Den andra variabeln var lärare. Det första urvalet bland lärarna var att en spridning på olika undervisningsämnen skulle finnas med. Det andra urvalet var att lärarna undervisade i olika skolår mellan år 1-7. Kön var inte en möjlig variabel bland lärarna då skolan i Uganda endast hade en kvinnlig lärare som inte ville bli observerad eller intervjuad.

Presentation av lärarna i Uganda:

|           |   |        |
|-----------|---|--------|
| Lärare 1U | Matematik, drama, engelska och idrott och hälsa         | år 4-7 |
| Lärare 2U | Engelska och religion                                   | år 4-7 |
| Lärare 3U | Matematik, Idrott och hälsa, Natur- och samhällskunskap | år 1-4 |

Presentation av lärarna i Sverige:

|           |                                  |        |
|-----------|----------------------------------|--------|
| Lärare 1S | Idrott och hälsa, fritidspedagog | år 1-6 |
| Lärare 2S | matematik och svenska            | år 1-4 |
| Lärare 3S | förskolelärare                   | år 1-2 |

Den tredje större variabeln var rektorer (headmaster) på vardera skola. Hänsyn till kön kan inte tas, då endast en rektor på vardera skola finns representerad.

Det urval som gjordes för observationerna var att raster, idrottslektioner och klassrumslektioner skulle observeras. Detta för att observera i miljöer där den fria och den styrda leken skulle ingå. Eftersom ingen observationsmall strukturerades fick ett urval göras på vad som skulle observeras. Detta fick bli barns lekar, sociala samspel, genus och material. Antalet lektioner som skulle observeras kom att ändras under arbetets gång. Antalet skoldagar som var planerade vid starten var tio skoldagar per land. I Uganda inträffade dock tre helgdagar under dessa veckor och dessutom gjordes studeibesök på en privat- och internatskola två av dagarna. Detta var inget som vi kunde styra, utan var tvungna att rätta oss efter. Antal observerade dagar kom därför att bli fem det svenska urvalet av antal observerade skoldagar kom att lyda efter urvalet i Uganda. Eftersom de båda skolorna arbetade med 3 större pass per dag i stället för lektioner, kom antalet lektioner att vara lika på skolorna.

Det urval som gjordes för styrdokument var att läroplan /skolplan samt kursplan för idrott och hälsa skulle undersökas. Detta kom dock att rätta sig efter vilket material vi fick tag på.

### **6.3 Genomförande**

Undersökningar har genomförts på en grundskola (år f-6) i sydvästra Sverige och en primary school (p1-7) i östra Uganda. De observationer som har utförts har alla ägt rum under liknande väderförhållanden. Observationerna i Sverige har genomförts vid sol och cirka 20 grader. I Uganda var väderförhållandena desamma, dock låg temperaturen mellan 28-38 grader.

Eftersom resan till Uganda bestämdes ganska sent hann inte mycket förarbete göras. Kontakter hade etablerats med en man i Uganda som ett västsvenskt universitet har samarbete med. Med hans hjälp skapades kontakter med en primary school. I Sverige etablerades kontakter via telefon och mail med rektor och lärare på en av våra VFU-

skolor. Eftersom en ovisshet fanns om hur skolmiljön i Uganda var och om undersökningar var möjliga att utföra, förbereddes en semistrukturerad intervjuguide med öppna frågor till olika informanter på engelska. En motsvarande guide utformades även på svenska.

Olika perspektiv på lek och rörelse finns, därför intervjuades både lärare, elever och rektorer. Intervjuerna genomfördes i form av samtal som inleddes med en presentation av oss och vårt arbete, vad syftet var och hur intervjun skulle gå till. Vid varje intervjutillfälle var minst två av oss medverkande där en intervjuade och en förde anteckningar. Samtliga intervjuer spelades in med hjälp av mobiltelefon eller bandspelare. En semistrukturerad frågeguide med öppna frågor användes som mall över de frågor som skulle ställas till informanterna. Följdfrågor ställdes i behov vid förtydligande av svar. Alla intervjuer genomfördes på enskilda platser, där informanterna kunde prata öppet.

I vissa situationer medverkade vår kontaktperson som tolk. Detta på grund av att informanternas kunskaper i engelska inte var tillräckliga för att genomföra en intervju. Tolkningen skedde från engelska till lusoga (inhemskt språk talat i östra Uganda), från lusoga till engelska. Även här spelades samtliga intervjuer in för att sammanställas och översättas. Detta har inte skett ordagrant då dialog på lusoga inte ansågs nödvändig. Under intervjun fördes även anteckningar i form av stödord vilket underlättade efterarbetet med intervjuerna.

Observationer skedde under raster, idrotts-, matematik-, natur- och samhällskunskapslektioner, där elevers lek och rörelse iaktogs. Elevernas lekar, sociala samspel, genus och material observerades. Detta genom att iaktta vilka lekar som lektes, om de lekte enskilt, i par eller i grupp, om flickor och pojkar lekte tillsammans samt om elevernas lekar påverkades av tillgång och användning av material.

Observationstillfällena var desamma i Uganda som i Sverige. Sammanlagt observerades lek och rörelse på två raster före skolan, fem förmiddagsraster och fem lunchraster på vardera skola. Vidare observerades lek och rörelse på tio lektioner, inom ämnena idrott och hälsa, matematik och naturkunskap (naturkunskap endast i Uganda) Minst två av oss medverkade vid varje observationstillfälle. Vissa av observationerna filmades med en digitalkamera men de flesta antecknades med papper och penna. Vid observationerna har vi till största del försökt att inte störa själva lekprocessen, vissa frågor har ställts till barnen så som: vilken klass går du i? Vad leker du? Hur går leken till?

Informationsinsamlandet för examensarbetet har skett genom kopiering och fotografering av styrdokument i både Uganda och Sverige. I Sverige har sammanställning av material samt litteraturundersökningar genomförts.

## **6.4 Validitet och reliabilitet**

Validitet rör hur väl man lyckas mäta det man avser att mäta. beskriver reliabilitet eller tillförlitlighet

I och med att semistrukturerade intervjuer använts, har det medfört att antalet informanter varit mindre än om strukturerade frågor använts. Detta på grund av att det krävs ett större efterarbete vid semistrukturerade frågor. Däremot har vi inte frångått frågeguiden alltför mycket då jämförbarheten mellan informanternas svar blir mindre tillförlitliga vid alltför semistrukturerade intervjuer. I och med att många svar på liknande frågor stämmer överens, ökar detta reliabiliteten av intervjuerna (Stukát 2005: 39).

Eftersom det är barns lek och rörelse som undersöks har frågeguiden som använts vid intervjuerna utformats därefter. Då lek och rörelse kan uppfattas olika, har informanter så som elever, lärare och rektorer intervjuats och olika frågeguider har därför konstruerats. För att få större reliabilitet har liktydiga frågor ställts. Exempelvis ställs frågan om läraren använder sig av lek i sin undervisning, motsvarande fråga ställs till eleven om de leker under lektionerna, utöver idrott och hälsa.

Då intervjuer har skett i ostörda rum där informanterna kan prata öppet har de förhoppningsvis svarat ärligt. Men viss reservation måste alltid ges för att informanterna vill vara intervjuarna till lags och kan ge svar som de tror att intervjuaren vill höra. Dessutom kan det ibland vara svårt för en lärare att erkänna sina brister och kan därför ge ett mindre sanningsenligt svar (Stukát, 2005: 128).

Vid både observationer och intervjuer har både anteckningar och inspelningar utförts, vilket har minimerat de missförstånd och misstag som kan uppstå vid intervjutillfällen. Dessutom har minst två av oss medverkat vid varje intervju- och observationstillfälle, vilket har medfört att mindre information har gått förlorad. Detta har dessutom gett oss olika syn på det som har iakttagits, vilket gör att reliabilitet i arbetet ökar.

Stukát (2005) tar upp i sin bok att genom att använda sig av observationer kan man få kunskap som är direkt hämtad från sitt sammanhang. Man får konkreta resultat som är lätta att begripa och det ger därför ett stabilt underlag vid vidare bearbetning och tolkning. Bo Johansson och Per Olov Svedner poängterar att användandet av löpande protokoll är en fullt tillräcklig metod för underlag vid en kvalitativ studie (*Examensarbetet för lärarutbildningen*, 2001).

De tryckta källor som vi använt oss av anser vi vara tillförlitliga då dessa är nationella styrdokument som regeringen i vardera land tryckt och bearbetat. Likaså gäller de lokala kursplanerna för skolorna där skolans personal utarbetat dokumenten.

Eftersom vi är tre bedömare som har analyserat och sammanställt vårt undersökningsmaterial, bidrar detta till att tolkningar och resultat är mer tillförlitliga. Stukát menar att detta stärker reliabiliteten i vårt arbete (2005: 129).

## **6.5 Generaliserbarhet**

Vi är medvetna om att vår undersökning inte är generaliserbar eftersom vi bara gjort intervjuer med tre lärare på vardera skola och därför vet vi i enlighet med Stukát (2005) att vi inte kan dra några generella slutsatser eftersom urvalet inte är representativt. Trots detta bör resultatet ge en uppfattning om några lärares tankar och åsikter kring användandet av lek och rörelse i skolan och i samband med lärande. Det resultat vi fått



utifrån denna studie, kan vi inte med all säkerhet säga gäller i andra sammanhang. Då frågeguiden följts till stor del, ska dessa intervjuer kunna användas igen och få någorlunda liknande svar, det vill säga om skolorna är konstanta.

## 6.6 Etiska överväganden

Vi har i arbetet använt HSFR's fyra forskningsetiska principer:

**Informationskravet:** (Forskaren skall informera de av forskningen berörda om den aktuella forskningsuppgiftens syfte). Intervjuerna inleddes alltid med en presentation av oss och vår studie, vad syftet var och hur intervjun kom att gå till. Ingen tvingades till att medverka utan det var frivillig medverkan som gällde.

**Samtyckeskravet:** (Deltagare i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan. Under 15 års ålder måste ett godkännande från vårdnadshavaren finnas). Tillstånd för att intervjua eleverna och använda dessa intervjuer i vår studie har skett på tre olika sätt. I Uganda har intervjutillstånden skett via muntliga avtal, medan det i Sverige har skett via mejl eller pappersform. Tillstånd för observationer av barnen på raster och lektioner har båda skolorna speciella bestämmelser om som tillåter utomstående att observera med rektorns tillstånd. Tillstånd från rektorerna har erhållits på båda skolorna.

**Konfidentialitetskravet:** (Uppgifter om alla i en undersökning ingående personer skall ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem). För att anonymisera våra informanter har de tilldelats namnen: Elev, Lärare och Rektor med numrering och bokstav som symboliserar vilket land de kommer från. Städer och skolor där fältstudierna utförts har också valts att anonymiseras så att ingen känslig information kan komma att skada skolorna.

**Nyttjandekravet:** (Uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forskningsändamål). Det insamlade material som vi använder oss av i vår studie används bara till denna studie och inte för privat bruk.

## 7. Resultat av intervjuer och observationer

Resultat är anonymiserade och finns arkiverade. Om opponert och/eller examinator vill ta del av dessa finns de tillgängliga på begäran.

### 7.1 Skolan i Sverige

#### 7.1.1 Skolgården – yta och material

Skolgården på den svenska skolan är indelad i två delar, en övre och en undre del. Den övre skolgården består dels av en plan asfalterad yta, dels en sluttande gräsyta med små trähus, samt en rutschkana som ansluter till en sandlåda. Det finns också en liten skog med träd och buskar på sluttande mark.

På den nedre gården finns det två berg varav det ena berget består av en liten skog med små trähus. Det finns nio gungor, en båt med klätterställning, en grusplan, en asfalterad basketplan, en mindre rutschkana och en stor sandlåda i anknötning till båten och gungorna. Det finns även en bod fylld med lekmaterial som till exempel bollar, hopprep, stylvor, hoppstylvor och rockringar. Hela skolgården är utrustad med bänkar, bord, träd och växter.

#### 7.1.2 Rastaktiviteter

Eleverna på skolan har rast två gånger om dagen; 9.30 – 10.00 och 12.00 – 12.30. Enligt lärarna på skolan är ytan att leka och vistas på både stor, bra och rörelseinbjudande då det inte bara är en plan yta, utan berg och slätter (Lärare 1S,2S &3S, 2009). På den asfalterade ytan på den övre gården hoppas det hopprep av både killar och tjejer i de högre åldrarna. Många killar från år 5 och 6 spelar bandy, medan de yngre eleverna, pojkar och flickor utövar många olika former av bollspel. Några flickor från år 2 berättar att de har kommit på en egen lek som de kallar för ”katt och mus”. Den går ut på att mössen skall akta sig för katten som skall försöka skjuta en boll på dem. Blir någon mus tagen, är det dennes tur att vara katt och den föregående katten blir mus med de andra deltagarna. Det finns ett fåtal elever som tittar på när de andra leker, men samtidigt hoppar de hoppstylvor. Några flickor från år 1 klättrar i träd.

I den ena delen av den övre gården med den sluttande gräsplätten, den stora sandlådan och rutschkanan, håller oftast de yngre flickorna till. Där leker de bland annat affär och bageri i trähusen där man kan köpa kakor som de har gjort av sanden i sandlådan. Någon enstaka elev åker rutschkana då och då, men det förekommer inte så ofta. Den sluttande gräsbacken utnyttjas även väl på vintern, men då till pulkaåkning (Lärare 3S, 2009).

I andra änden av den övre gården finner vi skogen. Den utnyttjas till mestadels av de yngre eleverna, både pojkar och flickor. Där förekommer många fantasilekar. Till exempel berättar några flickor i år 1 och 2 att de är vilddjur, allt från zebbor till lejon. De har rymt från zoo och måste akta sig för jägarna som ibland dyker upp för att hämta tillbaka dem. Fast jägarna är bara på låtsas. En av lärarna berättar att under hösten och

vintern används många pinnar, löv och snö till att bygga kojor i denna skog (Lärare 2, 2009).

På gården på nedre plan är det full rörelse. Den stora grusplanen används som fotbollsplan. Den utnyttjas både som fullplan men också på mindre uppdelade planer där då åldrarna även är uppdelade. Enligt eleverna själva är det mest killarna som spelar fotboll, men att det ibland händer att några tjejer kommer och är med vilket de gärna får. Några av de äldre tjejerna kan hålla till vid ena hörnet av planen som där är omringat av ett högt plank. Mot det spelas det ”prickboll” vilket innebär att de i tur och ordning skall träffa planket och sedan direkt efter är det nästas tur. Missar de planket eller inte klarar av att skjuta direkt, får man en prick vilket är negativt. Den som först samlat på sig ett förutbestämt antal prickar har förlorat.

Gungorna utnyttjas till mesta delen av de yngre eleverna och oftast av flickorna. De hoppar från dem, snurrar varandra och sitter och pratar och skrattar. Runt gungorna och sandlådan finns ett staket som nyttjas till balansgång.

På basketplanen hittar vi de äldre eleverna, både killar och tjejer. Ibland är det spel, ibland bara kast på mål i tur och ordning. En annan aktivitet som var vanligt förekommande bland de äldre eleverna, dock bara bland pojkarna, var skateboardåkning. De hade själva medtagit skatebordarna hemifrån.

På bergen är det de yngre eleverna som håller till. Där utövas olika former av jage- roll- och fantasilekar. Några tjejer i år 1 berättar att de är ekorrar som bor på berget. De är ute och går. Men de måste akta sig, för ibland kommer det låtsasjägare som ska skjuta dem. Men som tur är har de olika krafter som att de till exempel kan skjuta eld eller kasta lava. Några killar i år 1 berättar att de är figurer i Star Wars. Deras uppgift är att kriga mot varandra.

Utifrån intervjuer med både lärare och elever är i stort sett alla nöjda med skolgården. ”Skolgården är bra för att det finns så mycket att göra som att åka rutschkana och gunga till exempel. Det är också kul att leka på bergen och i skogen” (Elev 2S, 2009). Det enda som framkom i elevintervjuerna som inte är bra, var att de hellre skulle vilja ha en gräsplan att spela fotboll på, än en grusplan. Men annars är den inbjudande till lek och det finns mycket att göra. Däremot säger de äldre eleverna att den är bättre för de yngre barnen, då det inte finns så mycket att göra för de äldre eleverna. De kan dock inte komma på vad de skulle vilja ha för att bli mer aktiva under rasterna: ”Vi är äldst på skolan nu och det blir inte att man leker så mycket. Vi går mest omkring och pratar” (Elev 8S, 2009).

### **7.1.3 Lek och rörelse under lektionstid**

Utifrån de observationer som gjorts har viss lek och rörelse använts i undervisningen. Ett lektionspass på en timme och 15 minuter, startades med en klapplek innan instruktioner presenterades, denna varade i tre minuter (år 3-4). Under ett annat lektionspass var det sångsamling som start på dagen i 15 minuter (år f-2). Där tränades det inför skolavslutningen med sånger och rörelser. Under en annan klassrumslektion var det träning inför skolans löptävling. Läraren tog med eleverna ut till skolskogen där de fick

springa ett visst antal varv, detta varade i cirka 20 minuter (år 3-4). Under övrig lektionstid satt eleverna och arbetade med olika uppgifter eller lyssnade på genomgångar. Generellt var koncentrationen hos eleverna hög. De hade alla ett arbetsschema som de följde och behövde de hjälp gick de fram till katederna och bad om hjälp. De flesta elever arbetade enskilt och det var en lugn och tyst miljö (år 3-6).

När det gäller koncentrationen bland eleverna under lektionerna är denna, enligt lärarna, förvånansvärt hög. Det händer inte ofta att eleverna blir okoncentrerade, inte heller att de inte orkar. Lärare 2S (2009) säger att:

Alla elever orkar olika länge och man vet med sig om vilka elever som orkar mindre. Utefter det lägger man upp arbetet för respektive elev så man inte ger dem för mycket arbete. Givetvis är detta från dag till dag och det är förståeligt att man kan känna sig trött och oengagerad vissa dagar. Då kan man få gå ifrån lektionen en stund, sätta sig i byggrummet eller bara sätta sig en stund i soffan och vila. Rör det sig om att de har spring i benen kan de till exempel få i uppgift att springa ner till fotbollsplanen och hämta en sten och sedan komma tillbaka.

Förskolläraren som intervjuades säger att det är viktigt med lek och rörelse i undervisningen då alla inte är teoretiker, utan behöver lära genom praktiska handlingar och genom att själva får vara aktiva. ”Barnen tar till sig lättare genom leken och, framförallt de yngre eleverna, orkar inte sitta stilla så länge utan behöver röra på sig emellanåt” (Lärare 3S, 2009).

Lärare 2S (2009) förklarar att det är skillnad i lek och rörelse under lektionstid beroende på åldern:

I de yngre åldrarna blir det mer aktiv lek och rörelse, som att de till exempel får följa ett ”röris-program”. Medan hos de äldre eleverna väver man in leken i undervisningen genom att ge dem olika uppgifter. Det kan till exempel vara att i matten kan de få i uppgift att gå ut och mäta förutbestämda föremål eller i svenskan leka att de arbetar på ett reklamföretag och skall skriva intresseväckande reklam.

(Röris är ett rörelseprogram för barn till musik utarbetat av idrottsföreningen *Friskis & Svettis*, 2009).

Enligt eleverna är det inte så mycket lek och rörelse under lektionerna. Men blir man som yngre elev trött under lektionstid kan man få ta en paus i arbetet. ”Om jag inte orkar jobba mer säger jag till och då kan jag få vila i soffan lite. Ibland rör jag på mig istället, då går jag omkring, ibland ute men ibland inne också (Elev 2S, 2009)”

Bland de äldre eleverna förväntas det att man ska orka arbeta lektionstiden ut och man får bita ihop. ”Om man inte är jättejobbig, då får man ut och springa lite. Annars får man bara jobba på. Ibland kan vi få sluta tidigare, men det är om vi har skött oss, hela klassen då” (Elev 9S, 2009). En annan elev säger dock att det händer att man får lämna klassrummet för lite miljöombyte om koncentrationen och orken skulle brista.

#### **7.1.4 Könsskillnader i leken**

Lärarna på skolan är överens om att de inte ser någon större skillnad på flickors respektive pojkars lek och rörelse. Möjligtvis att pojkarnas lekar kan vara mer fysiska och tävlingsinriktade. ”Nej, jag ser faktiskt ingen större skillnad, inte på hur individerna rör på sig. Och både killar och tjejer spelar till exempel fotboll, eller går omkring och pratar” (Lärare 2S, 2009).

Eleverna själva säger att de kan leka med både pojkar och flickor, men mestadels leker dem med de av samma kön på grund av att de inte tycker om att leka samma lekar. ”Jag leker både med killar och tjejer, men oftast med mina tjejkompisar för vi vill leka att vi är djur. Ibland är jag med killarna, de leker Star Wars” (Elev 3S, 2009).

#### **7.1.5 Synen på lek och rörelse i skolan**

Lärarna på skolan är överens om att lek och rörelse är viktigt för barn. Det är även viktigt att integrera lek och rörelse i undervisningen, då de tycker att barn lär sig mer när de får vara aktiva och det främjar även till en ökad koncentrationsförmåga hos eleverna. Dessutom blir lärandet mer lustfyllt och varken långtråkigt eller jobbigt (Lärare 1S, 2S & 3S, 2009). Lärare 2S (2009) säger också att: ”det är extra viktigt med lek och rörelse i skolan då det finns de elever som inte rör på sig i övrigt. Det finns elever som bara går omkring, eller kanske till och med sitter still på rasterna och dessutom inte gör någon fritidsaktivitet heller”.

Eleverna som blivit intervjuade tycker att det är både kul och bra med lek och rörelse i skolan. Dels för att det är bra för kroppen och musklerna, man får både motion och bättre kondition. Dels för att det blir en paus i skolarbetet, vilket leder till att det blir lättare att sitta still och man orkar arbeta mer. De säger också att det är bra för den sociala biten, då hela klassen är samlad och ingen känner sig utanför (Elev 1S-9S, 2009). ”Det är också bra för de som inte rör på sig så mycket hemma, utan mest sitter framför datorn” (Elev 8S, 2009).

#### **7.1.6 Idrott och hälsa**

Klasserna på skolan är åldersintegrerade, med uppdelningen F-2, 3-4 och 5-6, vilket innebär att även idrottslektionerna består av dessa klasser, undantag är att år 2 är själva. Idrottslektionerna leds främst av tre olika pedagoger, varav en är utbildad idrottslärare.

Eleverna i år F-2 har en 50 minuters idrottslektion i veckan och år 3-6 har 100 minuter idrott i veckan, vilket delas upp på två lektionstillfällen. Då bör tilläggas att år F-1 har en utedag i veckan, samt att år 1-2 har 60 minuters schemalagd rörelse i veckan.

Skolans idrottshall består av ribbstolar, basketkorgar, handbollsmål, ringar, rep och bommar. I övrigt finns annan utrustning som bollar, hopprep, koner, västar och dylikt

tillgängligt. Lärare 1S (2009) säger att resurserna för inköp av material är goda. Dock är denne inte lika nöjd med möjligheterna utomhus. Skolgården består endast av *en* grusplan, vilken används flitigt vid fotbollsspel, brännboll och lekar under både raster och idrottslektioner, men är dessvärre inte anpassad för friidrott. Däremot har de nära till skog, motionsspår och grönområden vilket samtliga lärare på skolan ser som väldigt positivt. Det anordnas också mycket aktiviteter som friluftsdagar, "glasbergsloppet" (löptävling), orientering, pingisturneringar, spökbollsturneringar etcetera. De har också tillgång och möjlighet att utföra simning och skridskoåkning.

Lärarna som undervisar i idrott och hälsa har tillsammans gjort en grovplanering som sträcker sig under en termin. Det kan till exempel innebära att under två veckor har de styrka, kondition och hopprep (Lärare 1S, 2009).

Lektionernas upplägg är ofta detsamma. De startar med att eleverna samlar sig för upprop och genomgång av lektionsinnehållet. Därefter börjar man med uppvärmning som till exempel kan innebära olika former av jagelekar. Efter det kommer huvudmomentet, som här då kan vara stationsövningar med hopprep, följt av en lugnare avslutning som till exempel någon lek, massage eller avslappning. Och slutligen samlas man åter igen för att sedan gå och duscha.

Utifrån de intervjuer och observationer som gjorts, visar det på att inställningen till idrott och hälsa på skolan är positiv, både bland elever och bland lärare. Lärare 1 (2009) menar att: "Eleverna är engagerade under lektionerna. De tycker om ämnet och jag har sällan problem med elever som inte vill vara med". Samma lärare fortsätter och menar att "det är viktigt att redan från början, med de yngre och nya eleverna, att få med alla och få dem att känna sig delaktiga och att de tycker det är kul. Det blir oftast styrda och väl planerade lektioner med dem, för att de skall få struktur och känna trygghet. Det blir mycket lek och spring, ofta med bollar. Mycket motorik".

Lärare 1S (2009) anser sig själv inte vara speciellt duktig när det gäller dans, men försöker ändå få in mycket rörelse till musik. Det blir givetvis ofta högljutt under dessa lektioner, men det betyder oftast att eleverna har roligt och överlag är lärarna nöjda med undervisningen. Däremot tycker idrottsläraren att det är något för stora klasser och skulle gärna vilja ha mer tid till idrottsundervisningen.

Vid intervju med eleverna får vi positiva svar. De tycker att idrottslektionerna är roliga och varierande och de ger positiv kritik till sina idrottslärare. De känner sig också delaktiga då de ibland får tillfälle att lämna in önskemål och välja själva vad de vill göra under lektionerna (Elev 1S-9S, 2009).

Efter skoldagens slut erbjuds fritids för elever i år f-4. På fritids erbjuds lek, rörelse och kreativt arbete. Varannan vecka erbjuds killar respektive tjejer fritidsidrott i homogena grupper. Utifrån elevernas intervjuer framkommer det att eleverna till stor del uppskattar gemensam idrott. "Det är roligt när alla är samlade och det känns som att det är fler att leka med och att man får mer kompisar" (Elev 7S, 2009). "Det är roligt när vi gör saker alla tillsammans" (Elev 6S, 2009).

Att det är viktigt med idrott och hälsa i skolan är alla elever överens om. Utifrån intervjuerna är anledningen till att man har idrott och hälsa i skolan inte bara en. Eleverna

säger att det är bra för kroppen att röra på sig och att man då stärker musklerna och mår bättre. Man får även motion och bättre kondition. Det är också bra för att man får träna på olika saker för att bli bättre, man lär sig olika lekar och det ger även mer energi till att orka jobba på övriga lektioner samt att det blir lättare att sitta still. Och slutligen är det bra för att det är kul (Elev 1S-9S).

”Det är viktigt att röra på sig för då mår kroppen bättre. Det är också bra för att man får mer motion och kondition” (Elev 6S, 2009).

”Det är kul. Man lär sig olika lekar som man själv kan leka sen” (Elev 3S, 2009).

”Alla tränar inte hemma, vissa sitter typ bara vid datorn. Då är det bra att man får göra det i skolan, hålla igång och så. Det stärker muskler och man mår bättre” (Elev 8S, 2009).

”Alla ska få röra på sig och få motion. Man får energi till att sitta still sen och koncentrera sig i klassrummet.” (Elev 9S, 2009).

## **7.2 Skolan i Uganda**

### **7.2.1 Skolgården – yta och material**

Skolgården består av ett gräsfält som är av ungefär samma storlek som en elvamannaplan i fotboll. Där finns det två fotbollsmål utan nät på vardera kortsidan. Utöver det har de även en mindre grusplan med en basketkorg utan nät. Den övriga skolgården har inga lekmaterial utan består av träd, buskar, skolbyggnaderna och toaletter. Ur elevintervjuerna framkommer det att eleverna saknar vissa lekmaterial samt att skolgården skulle ha varit större: ”if the play yard is bigger than what it is, it would have been good” (intervju, 2U, 2009). Vidare menar föregående elev att skolan skulle behöva fler fotbollar och fler hopprep. En av de äldre eleverna betonar att skolgården skulle kunna vara lite mer estetiskt tilltalande om den var större samt om fler blommor fanns: ”bigger compound and more flowers” (Elev, 8U, 2009). Lärarna 2U och 3U (2009) menar att skolgården skulle till exempel kunna bestå av mer gräs, volleybollplan och gungor för att inspirera till mer lek och rörelse. ”If the play yard were bigger and with more materials, the children would be more inspired to play (Lärare 2U, 2009).

### **7.2.2 Rastaktiviteter**

På skolan i Uganda har eleverna tre raster per dag; 10.00–10.30, 13.00–14.00 och 15.00–15.30. Observationerna som gjordes visar att killar i åldern sju till 14 år spelar fotboll ute på gräsfältet. På den mindre grusplanen bredvid spelar tjejerna, även de i blandad ålder, netball. Detta är ett spel som är influerat av basket och handboll där man spelar mot varandra i två lag. Spelet går ut på att pricka en fotboll i en basketkorg för att på så vis få poäng.

Skolgården runt omkring husen utnyttjas av tjejerna till att hoppa hopprep, hoppa twist, leka ”jage-lekar” och sitta i skuggan under träden. En del av eleverna sitter även på marken och spelar ett spel som kallas för ”Kubaka”, vilket går ut på att en frukt kastas

upp i luften, samtidigt som man ska hinna med att flytta nötter fram och tillbaka ur en grop.

Skolan har *en* fotboll som cirka 700 elever ska dela på. Då pojkar och flickor oftast leker olika lekar som innefattar en boll av något slag, blir bristen på material märkbar. Eleverna tillverkar egna fotbollar som de tar med sig hemifrån. Bollarna tillverkas av kläder som läggs i en påse som sedan binds samman med bananfiber (barken från bananträd). Detta gäller även hopprepren som också tillverkas av bananfiber. Dessa flätas ihop till ett rep, vilket används både som hopprep och twistband (personlig kommunikation i Uganda, elev 7, 2009).

### **7.2.3 Lek och rörelse under lektionstid**

Alla elever på skolan börjar runt nio på morgonen. De yngre eleverna i p 1 - p 3 slutar efter lunch, klockan två. De äldre fortsätter i skolan och är kvar till sex på kvällen. Dessa dagar kan bli långa, menar en av de intervjuade lärarna och betonar att detta märks på elevernas koncentration under lektionerna. Vidare menar läraren att värmen inne i klassrummen gör att eleverna blir trötta och slöa. För att i största mån motverka detta försöker lärarna integrera lek och rörelse i klasserna i form av sång och dans, vilket också fungerar bra om läraren vill introducera ett nytt ämne. Genom att sjunga en sång om ämnet leder läraren in eleverna på ett nytt och intressant spår (Lärare 2U, 2009).

Elevernas perspektiv på huruvida lek och rörelse är något som utnyttjas om eleverna är ofokuserade skiljer sig från lärarnas syn. En av eleverna säger att om en elev stör får denne ställa sig upp i klassrummet och skämmas till dess att läraren ber eleven att sätta sig ner igen: "the teacher will tell them to stand up in front of the class, until he tells them to sit down again" (Elev 3U, 2009). Utöver detta framkommer det av intervjuerna att lärarna slår eleverna om de inte lyssnar eller har svårt att sitta still: "The teachers beat us, two times with a stick" (Elev 2U, 2009).

Eleverna själva har blandade åsikter om huruvida lek och rörelse är inkluderat i undervisningen. De äldre eleverna i p 4 - p 7 är eniga om att lek och rörelse inte är något som är speciellt vanligt förekommande under lektionerna. En av eleverna nämner att sång och dans är något som ligger i fokus under den andra terminen. Då sjunger och dansar eleverna tillsammans med andra skolor. Sång och dans är något som den intervjuade eleven tror är en bidragande orsak till att lek och rörelse upplevs som sparsam i undervisningen (Elev 7U, 2009).

### **7.2.4 Könsskillnader i leken**

Genom att ha iakttagit elevernas lek och rörelse på rasterna kunde det tydligt utläsas att pojkar och flickor leker var för sig. Det som utmärkte sig var att killarna antingen spelade fotboll eller lekte "jage-lekar". Tjejerna spelade netball, hoppade hopprep, hoppade twist eller spelade "Kubaka". Vid något enstaka tillfälle kunde killar komma och vara med flickorna när de lekte någon av sina lekar, men det var endast under en kort period då de provade på och det oftast slutade med att de blev utskrattade av flickorna och gick därifrån.



Under rasterna användes den stora gräsplanen till största delen åt att utöva bollsporter. Ett mönster vi såg under observationerna var att gräsplanen var uppdelad, där flickorna spelade netball på ena halvan och pojkarna spelade fotboll på den andra. Det framkom i intervjuer med lärare att detta var en uppdelning som de hade bestämt, vilket eleverna också fann sig i.

Vid intervjuerna med eleverna ställdes frågan om de lekte med det motsatta könet i skolan och samtliga svarade att de inte gjorde det. Vid en följdfråga på varför det var så svarade en av killarna (Elev 4U, 2009) att tjejerna var för högljudda och en annan av killarna svarade att tjejerna var för svaga för att spela fotboll (Elev 5U, 2009). En av flickorna nämner i en av intervjuerna att hon leker med killar när hon är hemma, men inte i skolan. Då kan hon spela fotboll och göra det som i skolan klassas som "pojklekar". Hon skulle dock aldrig komma på tanken att vara med på dessa lekar i skolan, för där var det självklart att flickor leker för sig och pojkar för sig (Elev 2U, 2009).

### **7.2.5 Synen på lek och rörelse i skolan**

Lärarna som intervjuas på skolan är alla eniga om att lek och rörelse är något som hjälper eleverna att utvecklas (Lärare 1U-3U, 2009). Det som observeras ute på rasterna är att eleverna utnyttjar skolgården till fullo då de antingen springer runt och jagar varandra, kastar boll mellan varandra, spelar fotboll eller netball ute på gräsplanen.

Genom leken menar lärarna att eleverna inte enbart utvecklar sin fysiska hälsa, utan att leken även stimulerar elevernas tankeförmåga. Utöver dessa faktorer gynnas också elevernas sociala samspel där de får en naturlig träning i att utveckla sin verbala förmåga (Lärare 1U & 2U, 2009). Av lärarintervjuerna framkommer det också att eleverna lär sig att samarbeta i leken. Från det att de kommer på en lek tillsammans, genomför den och till det att de avslutar den har det varit ett konstant givande och tagande. Detsamma gällde enligt lärarna lekmaterial. Om eleverna inkluderar diverse material i leken i form av till exempel bollar eller hopprep lär de sig att dela med sig av det material som finns (Lärare 1U, 2009).

De flesta av lärarna som har intervjuats menar att lek och rörelse är något som förekommer i klassrumsundervisningen. Många betonar att de använder sig av sång och dans för att väcka elevernas intresse för vad som komma skall. Det vi kunde se under våra observationer var att lärarna var sparsamma med den integrerade lek- och rörelsen i klassrumsundervisningen.

### **7.2.6 Idrott och hälsa (Physical Education)**

Ugandas skolsystem är uppdelat i tre terminer där den första och den tredje terminen ägnas åt sport. Under den första terminen sätter skolan upp mål och arrangerar tävlingar inom friidrott. Dessa hålls för att få fram representanter från varje klass som ska representera skolan i det kommande distriktsmästerskapet. Därifrån går de elever som presterar bäst vidare till det nationella friidrottsmästerskapet. Detsamma gäller för fotboll och netball, vilket den tredje terminen är avsedd för. Fotboll spelas av killarna och netball av tjejerna. Träning inför dessa tre sporter sker under idrottslektionerna, därför kan innehållet på idrottslektionerna komma att variera från termin till termin (kontaktperson, 2009). För varje idrottslektion är den avsatta tiden 30 minuter och genomförs på

gräsområdet. Något undervisningsmaterial finns inte tillgängligt. Antalet elever på lektionerna varierar beroende av storlek på klass, men cirka 60-180 elever och en lärare deltar. På skolans schema för 2009 kan man se att antalet idrottslektioner varierar från de yngre till de äldre eleverna. De yngsta eleverna p1-p3 ska ha en halvtimmes idrott och hälsa per dag, p4-5 tre gånger i veckan och p6-7 ska ha två gånger i veckan. Detta kan dock variera beroende på vissa företeelser som kan hindra lektionerna. Lärarna är också de som slutligen bestämmer hur elevernas skoldag kommer att se ut (Lärare 2U, 2009).

Utifrån de observationer som har gjorts, kan man se att de lekar och rörelser som är representerade under idrottslektionerna, är inriktade mot den fysiska hälsan och det sociala beteendet. Idrottslärarna (Lärare 1U & 3U, 2009) anser att idrott och hälsa handlar om att göra barnen fysiskt starka och utveckla deras sociala förmåga att umgås med andra. Syftet med ämnet idrott och hälsa på skolan är, enligt idrottslärarna, att eleverna ska bygga muskler, stretcha kroppen, lära sig om hygien, värva nya kompisar och lära sig samarbete. Detta är den röda tråden inom ämnet idrott och hälsa men under termin ett och tre läggs större vikt på just friidrott, fotboll och netball.

De observationer av idrottslektioner som genomförts har legat i slutet av termin ett. Under denna tid har alla tävlingar avslutats och lektionsinnehållet ändrats och är inte längre orienterat mot friidrott (kontaktperson, 2009). På skolan i Uganda var det flera lärare som undervisade i idrott och hälsa, dock var variationen av lekar på lektionerna ganska sparsam. Under idrottslektionerna använder sig lärarna mycket av sång- och klapplekar när de ska organisera eleverna. Eleverna kan bli tillsagda att organisera sig i en stor cirkel, i par, på led eller i mindre grupper. Uppvärmningen inför idrottspasset bestod till största delen av att eleverna stod i en cirkel och härmade olika övningar som läraren visade. Detta kunde vara att hoppa på ett ben, gå skottkärra, hoppa som grodor, eller leken "Huvud, axlar, knä och tå". Sedan följde ett antal större lekar så som "Katt och råttor" och stafettlopp. Tillgång till dusch efter avslutad lektion fanns inte.

Utifrån de elevintervjuer som genomfördes, var alla elever positiva till ämnet idrott och hälsa (physical education). På frågan om varför man har idrott och hälsa i skolan syftade de flesta svar på hygien, kroppens fysiska uppbyggnad, hälsa och gemenskap: "To be clean" (Elev 3U, 2009), "To avoid descises, germs, bad smell" (Elev 7U, 2009), "To win" (Elev 1U, 2009), "To learn them how to play, they stop being shy in public, learning to be with other people together" (Elev 9U, 2009). Flera av de intervjuade eleverna nämnde också att de i bland brukar få ta av sig alla sina kläder, förutom underkläderna, för en hygienkontroll. Detta var dock inget som observerades på skolan under vistelsen.

Innan klassen som skulle ha idrottslektionen gick ut på gräsfältet ställde de upp sig i två led, med flickor i det ena och pojkar i det andra. I varsitt led gick de sedan ut på fältet samtidigt som de sjöng och klappade en sång. Om klassen bildade en stor cirkel behölls samma platser som i leden, vilket innebar att pojkarna utgjorde den ena halvan och flickorna utgjorde den andra. Under vissa lekar, men inte alla, lekte flickor och pojkar tillsammans. När det gällde lekar som gick ut på att till exempel "köra skottkärra" två och två var det enbart homogena grupper.

## 8. Diskussion

### 8.1 Metoddiskussion

Anledningen till varför landet Uganda valdes i denna studie, var på grund av att de har engelska som officiellt språk i skolan. Från och med år 4 (p4) sker all undervisning på engelska (Kontaktperson i Uganda, 2009). Det var dock inte alltid så att elevernas kunskaper i engelska var tillräckliga för att genomföra en intervju. I dessa situationer medverkade vår kontaktperson som tolk. Fördelen med att ha en tolk är att intervjuerna kan flyta på lättare och en större förståelse av frågor och svar kan erhållas. Däremot kan viktig information gå förlorad då tolkning förekommer, man kan inte alltid vara säker på att frågorna översätts på rätt sätt och utan egna värderingar.

Eftersom semistrukturerade intervjuer med frågeguide har använts, har vi kunnat gå djupare in på ämnet. Svar har kunnat följas upp med följdfrågor och förtydliganden har kunnat göras, vilket gjort att mindre viktig information gått förlorad. Vidare spelar en annan faktor in i detta avseende, då är att alla intervjuer i Uganda har genomförts av samtliga författare. Enligt Stukát (2005: 37) kräver denna metod att man är en skicklig intervjuare som anpassar sig och är följsam. Genom åren på lärarutbildningen har träning i intervjuer skett under flera kurser och vi anser därför att vi inte är helt nya på området. Däremot går det aldrig att frånga att frågorna vi ställer kan vara färgade av ens egna känslor, tankar och föreställningar.

Stukát (a.a. s. 50) tar upp att en observerad person kan bete sig annorlunda när den vet med sig att den är iakttagen. Detta är en nackdel med observationer, men blir informanterna vana vid ens närvaro avtar denna felkälla. Exempel på detta kan vara att lärarna lägger in lek och rörelse under sina lektioner i vetskap om att det är detta som kommer att observeras. En annan nackdel som visade sig, i Uganda, var att vissa elever aldrig hade sett en vit människa tidigare. Nyfikenheten hos eleverna hindrade flera observationer då intresset av att iaktta oss var större än att leka. Visserligen avtog detta problem efterhand. Detta dilemma uppkom inte i Sverige, där eleverna lekte förhållandevis fritt och ostört under våra observationer.

För att få tag på styrdokumentet i Uganda skedde mejlkontakt innan resan. Efter åtta veckor kunde dokumentet erhållas via mejl i Sverige. Detta är en av svårigheterna när man åker till ett främmande land där inte samma samhällsstruktur gäller. Till exempel fanns inte styrdokumentet tillgängliga på skolan, utan var tvunget att upphämtas från en annan skola. Dokumentet som skickades var dessutom översatta från lusoga till engelska och information kan ha gått förlorad i och med översättningen.

Eftertankar som ställs till arbetet är att fler observationer på skolorna skulle behövts. Att lek och rörelse till viss del förekommer på de båda skolorna under lektionerna kan bekräftas utifrån observationerna. Hur mycket lek och rörelse som används i undervisningen är svårt att fastställa, på grund av för få observationer. Ett större underlag hade givit oss ett säkrare beslut. Dessutom hade mer tid i Uganda krävts då dels eleverna behövde vänjas av vår närvaro men också för sammanställningen av material på plats. Ett urval där fler skolor hade besökts hade givit en bredare grund att stå på både intervju och observationsmässigt. Dessutom hade utgångspunkten ändrats, där fokus hade lagts på skolor i Uganda och mindre paralleller dragits till svenska skolsystemet.

När det kommer till intervjufrågorna hade det möjligtvis gynnat om intervjuerna genomförts på svenska elever och lärare innan resans gång. Detta på grund av att det kan uppkomma problem som i efterhand inte kan korrigeras, då man lämnat fältstudiens plats. Detta var inga problem som denna studie stötte på, men är något som i efterhand bör tas i beaktande.

## 8.2 Resultatsiskussion

I detta avsnitt diskuteras resultatet och knyts till tidigare nämnda lärande- och lekteorier.

Alla observationer under rasterna skedde under liknande väderförhållanden, vilket kom att påverka vårt resultat i den bemärkelsen att eleverna kunde vistas ute på skolgården. Om observationerna hade genomförts under regniga dagar hade vi förmodligen fått ett annat resultat av rastaktiviteterna då eleverna troligen hade vistats inomhus. Visserligen hade lek inomhus också skett men inte under samma fria förhållanden. Om observationerna dessutom hade skett under vintertid i Sverige hade rastaktiviteterna varit annorlunda då till exempel snö hade resulterat i att till exempel hopprep och basket hade bytts ut mot pulkaåkning och snöbollskrig.

På marknaden i Sverige finns ett större utbud av lekmaterial än på marknaden i Uganda och utifrån observationer kan man se att materialet till viss del spelar roll för elevernas lekar. I Sverige är det en större variation på de lekar som leks än i Uganda. Detta kan möjligtvis bero på just det att de inte har samma tillgång till material och att lekarna styrs av denna tillgång. Däremot, som också Östman och Feltman (2002) tar upp, borde det uppmärksammas att användbart material finns att hämta i vår egen omgivning. Detta är något som eleverna i Uganda visar prov på, att med fantasi och kreativitet kommer man långt när det gäller skapandet av eget lekmaterial. Genom att använda sig av material från bland annat naturen kan till exempel hopprep, fotbollar och twistband tillverkas. Att en mängd material i olika former finns tillgängligt på den svenska skolan tar många elever för givet. Detta har vi märkt genom egna erfarenheter på olika skolor, då elever haft sönder lekmaterial och inte visat någon större ångest över detta.

Johansson (2005) betonar att det behövs platser med material som inbjuder eleverna till lek. Hon framhåller att en varierande utemiljö bör erbjuda platser för eleverna där de kan vara ifred, umgås och hitta saker att göra. Vidare nämner hon att stora ytor behövs för att röra sig på, i kombination med former i miljön som gör att eleverna lättare kan ta ut en bestämd riktning i leken. Detta har även setts i observationerna där skolgården på den svenska skolan med sin varierande omgivning och tillgång till lekmaterial, inbjuder till mer rörelse än skolgården i Uganda. Aktiviteten på den svenska skolan är mer påtaglig i förhållande till skolan i Uganda. Detta kan ta sin utgångspunkt i att eleverna i Uganda endast har en gräsplan som cirka 700 elever måste samsas om och tillgång till material är nästintill obefintligt. Detta gör att eleverna på skolan i Uganda inte har så många alternativ till lekar som eleverna i Sverige. De lekar som observerades ute på gräsplanen var endast fotboll för pojkarna och netball för flickorna. På skolgården i övrigt förekom också hopprep, kubaka och twistband till viss del.

Johansson (2005) påstår att om en skolgård är varierande är det mycket som lockar, till exempel ytor och former i miljön, vilket leder till att rörelsefriheten blir stor och konfliktnivån låg. Eftersom skolgården i Sverige hade en varierande omgivning kan detta vara en av anledningarna till varför aktiviteten på skolan nästintill var konfliktfri under de observationer som genomfördes. Eleverna kunde röra sig fritt och utövade de lekar de önskade. Detta samband stämde dock inte överens med de observationer som gjordes på skolan i Uganda. Omgivningen var föga varierande men trots det var konfliktnivån låg. Detta visar på att Johanssons resonemang kan innefatta flera aspekter, vilka inte kan ses som generella i alla kulturer. En aspekt skulle kunna vara att eleverna och lärarna i Uganda har ett professionellt förhållningssätt gentemot varandra då en social dialog inte är speciellt vanligt förekommande. Eleverna kan känna sig otrygga inför lärare på ett sätt som gör att de inte vågar leva ut sina känslor både med kompisar och i undervisningen. Om en konflikt skulle uppstå skulle det kunna vara så att eleverna hellre väljer att dölja den istället för att vända sig till en lärare för att be om hjälp. Denna disciplin kan eventuellt bero på, som vi tidigare nämnt, att eleverna blir slagna av lärare och äldre elever om de gör något fel.

Piaget betonar att barnet i olika former av lekar, bearbetar och prövar sina upplevelser och erfarenheter. I leken omvandlar barnet upplevelser och idéer så att de blir begripliga. Genom leken menar lärarna i Uganda att eleverna inte enbart utvecklar sin fysiska hälsa, utan att leken även stimulerar elevernas tankeförmåga. Utöver dessa faktorer gynnas också elevernas sociala samspel där de får en naturlig träning i att utveckla sin verbala förmåga (Lärare 1U-3U, 2009).

Partanen (2007) nämner att barn lär i ett socialt samspel tillsammans med andra ur ett så kallat sociokulturellt perspektiv. När barnet befinner sig i en social miljö med människor runt omkring sig, kan det testa och utmana sina tidigare erfarenheter, för att utveckla dem till ny kunskap. Denna utveckling kan för barnet endast ske i en dialog tillsammans med andra, både vuxna och barn.

Wolmesjö (2006) menar att regelbundna inslag av rörelseaktivitet under lektionstid, innebär motorisk aktivering och vestibulär stimulering, det vill säga balansträning. Hon menar att detta kan bidra till en förbättrad vakenhetsgrad i hjärnan. Att integrera kroppsrörelser med stillasittande arbete kan bidra till en bättre hälsa och i samband med detta även till en högre grad av lärande och kunskap. Att lek och rörelse till viss del förekommer på de båda skolorna under lektionerna kan vi bekräfta utifrån våra observationer. Precis som Wolmesjö menar så är lärarna på skolorna som observerades överens om att lek och rörelse är viktigt för barn. De betonar att de använder sig av lek och rörelse i sin undervisning på grund av att barn tar till sig information och kunskap lättare genom leken. Observationerna av lärarnas undervisning i klassrummen tyder på att integrering av lek i undervisningen var förekommande men i viss mån. Att det inte förekommer så mycket lek och rörelse under lektionstid var även något som eleverna på de båda skolorna tog upp. Detta kan dock bero på att eleverna inte tolkar det som lek och rörelse då det förekommer under lektionstid.

Östman & Feldtman (2002) tar upp att koncentrationsförmågan och motivationen är viktiga byggstenar för inlärningsprocessen. Koncentrationsnivån hos eleverna på de båda skolorna, kan vi genom observationer och intervjuer bekräfta, är ovanligt hög. Detta kan bero på olika faktorer. En av dessa faktorer skulle möjligtvis vara att eleverna på den

svenska skolan erbjuds en varierande undervisning med mycket praktiskt arbete. En annan tanke är att detta kan bero på att elevernas arbete planeras utefter deras prestationsförmåga (egen planering). Enligt Piaget är konstruktivismen den mest gynnsamma teorin när det kommer till barns inläring. Den bygger på ett mer individanpassat lärande, där eleverna på egen hand ska komma fram till den kunskap som ska uppnås. Läraren tar först reda på vilka förkunskaper eleven har för att sedan kunna erbjuda tillräckligt utmanande uppgifter för eleven. Detta är också något som *Lpo94* tar upp under skolans uppdrag:

Eleverna skall få möjligheter att ta initiativ och ansvar. De skall ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att arbeta självständigt och lösa problem. Särskilt under de tidiga skolåren har leken stor betydelse för att eleverna skall tillägna sig kunskaper (s. 14).

I Uganda kan den höga koncentrationsnivån bero på att eleverna är mer tacksamma över sin skolgång, då detta inte är lika självklart som i Sverige. En annan aspekt som dessvärre bevitnades, var att vissa lärare på skolan bestraffade eleverna i form av fysiska slag med käpp, då eleverna tappade fokus: "The teachers beats us, two times with a stick" (Elev, 2U, 2009). Detta kan vara en bidragande orsak till att koncentrationen hos eleverna är hög i Uganda.

Grindberg och Lango Jagtoien (2000) menar att koncentrationsförmågan stimuleras genom fysisk aktivitet. Detta är något som lärarna på båda skolorna främjar. Lärarna i Uganda knyter an till detta genom att i viss mån använda sig av sång och dans för att pigga upp eleverna och återfå deras uppmärksamhet. *School curriculum* (2009) betonar att läraren ska inkludera lek för att aktivera eleverna. Detta för att eleverna inte ska slumra till, för att de ska koncentrera sig bättre och få ordning i klassen. Vidare kan detta användas som en "ice breaker" innan nästa lektion och som ett verktyg att stimulera elevernas läroprocess.

Lärarna i Sverige låter till exempel eleverna gå ut och gå eller sätta sig i soffan för att vila om de blir okoncentrerade. Detta stämmer även överens med elevernas uppfattningar: "Om jag inte orkar jobba mer säger jag till och då kan jag få vila i soffan lite. Ibland rör jag på mig istället, då går jag omkring, ibland ute men ibland inne också" (Elev 2S, 2009). Eftersom observationerna i klassrummen inte visade på någon större okoncentration hos eleverna, var det svårt att styrka detta utifrån intervjuerna.

Enligt Vygotskij och Piaget har leken en stor betydelse för barns inläring, vilket också lärarna i intervjuerna har lyft som en viktig punkt. Vygotskij och Piaget menar på att i leken testas och utmanas barn sina tidigare erfarenheter som ligger till grund för inhämtandet av ny kunskap. Om dessa teorier stämmer borde stort utrymme till lek ges i skolan. Tid till rörelse ges det på båda skolorna i form av raster, idrottslektioner och schemalagt lek och rörelse under dagen och detta är också något som tas upp i *Lpo 94* och *school curriculum 2009*: "Skolan skall sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen" (*Lpo94*), enligt *school curriculum* ska skolan erbjuda "Free Activity lessons", som innehåller planerad lek. Detta ska ske dagligen en timma.

Båda läroplanerna talar alltså för att skolorna ska erbjuda eleverna daglig fysisk aktivitet. Detta krav kan vi utifrån våra observationer se att båda skolorna uppfyller. På den svenska skolan erbjuds detta i form av raster kontinuerligt under dagen samt genom en timmes utevistelse för de yngre eleverna på fritidshemmet. På skolan i Uganda erbjuds det även här i form av raster men även genom en timmes obligatorisk lekstund på eftermiddagen.

Vad gäller klassrumslektioner har däremot inte mycket lek förekommit på de båda skolorna. I *Lpo 94* kan man läsa att:

Eleverna skall få uppleva olika uttryck för kunskaper. De skall få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form skall vara inslag i skolans verksamhet (s. 15).

Vidare under *Co-curricular Activities*, står det att: "The school participates in Music, Dance, Drama, Athletics, Soccer and Netball competitions".

På de båda skolorna ska alltså eleverna erbjudas estetisk verksamhet i olika former. På den svenska skolan observerades endast rytmik och sång i form av en klapplek och en sångsamling. I intervjuerna framgår det även att drama och skapande verksamhet förekommer. På skolan i Uganda sågs ett flertal sång- och klapplekar, både under klassrums- och idrottslektioner. Under intervjuer framkom det att dans och drama också förekom under lektionstid, dock beroende på vilket tema de arbetade under. Vid intervjuer framkom även att tävlingar på olika nivåer i fotboll, netball och friidrott anordnades. Med tanke på de få observationstillfällena går det inte att säkerställa om detta integreras fullt ut i undervisningen. Utifrån gjorda observationer kan vissa inslag av bland annat drama, dans och musik urskiljas. Trots det föga antalet observationer där detta kunde iaktas, borde leken som metod i allmänhet integreras mer i undervisningen, då den har en stor betydelse för barns inläring.

### **8.2.1 Idrott och hälsa**

Elevantalet per klass under idrottslektionerna på den svenska skolan varierar mellan 16-38 elever. I Uganda är elevantalet för detta mellan 60-180 elever per klass. Trots det höga elevantalet i Uganda var elevernas engagemang och disciplin under lektionerna detsamma som i Sverige. Den bieffekt vi kan se av Ugandas höga elevantal är inaktiviteten som uppstår hos eleverna under vissa lekar. Exempel på passivt deltagande är under leken "Katt och råttor", då endast två elever åt gången är fysiskt aktiva. I Sverige har vi sett alternativ på detta, då läraren har delat upp eleverna i mindre grupper, vilket bidrar till en högre fysisk aktivitet.

En skillnad vi såg under lektionerna vi observerade var att de svenska lektionerna hade en större variation på innehåll jämfört med lektionerna i Uganda. Detta utmärkte sig på så vis att samtliga lektioner som observerades i Uganda innehöll samma lekar och rörelser, medan lektionerna i Sverige varierade från gång till gång. Detta kan dels bero på vilket material skolorna har tillgång till och dels hur planeringen för lektionerna följs. I den lokala kursplanen för idrott och hälsa på skolan i Uganda står det att en grovplanering

inför varje termin ska utarbetas, detta är dock inget vi har tagit del av. Vi kan därför inte styrka att den följs eller överhuvudtaget finns att tillgå.

Anledningen till varför man har idrott och hälsa, råder det delade meningar om de båda skolorna emellan. På skolan i Sverige finner vi att eleverna fokuserar på motion och förmågan att koncentrera sig bättre på de teoretiska lektionerna: "Alla ska få röra på sig och få motion. Man får energi till att sitta still sen och koncentrera sig i klassrummet" (Elev 9S, 2009). Under den nationella kursplanen för idrott och hälsa i Sverige, kan man läsa att ämnet idrott och hälsa ska syfta till att utveckla elevernas fysiska, psykiska och sociala förmåga samt ge kunskaper om den egna livsstilens betydelse för hälsan. Merparten av eleverna som intervjuades betonar den fysiska och intellektuella aspekten av idrott och hälsa. Anledningen till varför eleverna inte lyfter den psykiska och sociala aspekten kan möjligtvis vara att skolan lägger ett stort fokus på hälsa. Detta är ett ständigt återkommande samtalsämne i det svenska samhället som skolan har en stor del i att uppmuntra eleverna att ha en sund inställning till.

Eleverna på skolan i Uganda betonar kroppens fysiska uppbyggnad och hygien. "To avoid descises, germs, bad smell" (Elev 5U, 2009) "It developes their mind, body, health and muscle development" (Elev 7U, 2009). Under *National Physical Education & Sports policy 2004* står det att den utöver sport vilar på tre huvudteman; Hälsa, Hygien och Renhållning. Det står bland annat: "Good personal hygiene and sanitation are important to learners health". Följande står också att läsa:

The role of sports in society can be summarized as follows.

- i) Building the physical anatomy of the body for both the young and the old.
- ii) Promoting teamwork and discipline given that many a sport have strict rules and regulations and
- iii) Encouraging patriotism and closer social harmony

Anledningen till att eleverna i Uganda betonar kroppens fysiska uppbyggnad under idrottslektionerna kan vara att de relaterar till sina vardagliga situationer, vilka oftast innebär fysiskt arbete av något slag som till exempel hjälpa till med städning, hämtning av vatten, jordbruksarbete, barnpassning och inköp av mat.

En annan aspekt eleverna i Uganda tar upp är hygien. Detta kan bero på att den nationella kursplanen bland annat vilar på temat hygien, vilket är något som är vanligt förekommande under idrottslektionerna. Eleverna ska lära sig att ta hand om sin kropp och sköta sin hygien: "Make sure that teachers conduct hygiene parades every morning" (*National Physical Education & Sports policy 2004*). Läraren utför en hygienkontroll där man samtidigt vill få eleverna medvetna om att en god hygien bidrar till en bättre hälsa och en minskad spridning av sjukdomar. Eftersom tillgång till vatten inte är självklar när det gäller att sköta sin hygien, vill lärarna att eleverna ska komma till insikt med att de trots vattenbrist kan motverka spridning av sjukdomar samt underhåll av personlig hygien.



## 8.3 Pedagogiska implikationer

Utifrån resultatet av intervjuerna med lärarna är inställningen till lek och rörelse i undervisningen positiv. De menar att lek och rörelse är en metod som kan användas för att fånga elevernas intresse och nyfikenhet, samt ett bra hjälpmedel då eleverna är okoncentrerade och trötta under lektionstid. Utifrån resultatet av observationer som gjorts på de båda skolorna framkommer det att lärarna inte integrerar lek och rörelse i undervisningen så mycket som de påstår och kan. Det som har observerats är rörelsens integration då eleverna har upplevts vara trötta eller okoncentrerade. Förväntningarna på att leken skulle stå mer i fokus har inte uppfyllts. Detta hade kunnat visa sig mer genom att till exempel läraren i matematikundervisningen hade kunnat använda den styrda leken som en metod där "leka affär" hade kunnat ingå. Genom att låta eleverna låstast handla med pengar får de med sig de vanligaste räknesätten, till exempel addition och subtraktion. Affärseleken är även ett bra komplement till språkundervisningen där eleverna kan få i uppgift att skriva till exempel inköpslistor och annonser.

För att integrera den styrda leken mer i undervisningen skulle ett samarbete med idrottsläraren/lärarna på skolan vara gynnsamt. Om man som till exempel matematiklärare vill behandla ett visst tema inom matematiken skulle detta kunna integreras med idrottsundervisningen, då idrottsläraren/lärarna kan komplettera detta i den styrda leken.

## 8.4 Förslag till vidare forskning

Den enda utmärkande faktorn vi kunde se under elevernas lek, var att Ugandas pojkar och flickor lekte uppdelat, vilket också lärarna på skolan uppmuntrade. I Sverige däremot såg vi motsatsen, vilket framstår naturligt i ett svenskt sammanhang. Synen på män och kvinnor i Uganda har vi märkt skiljer sig markant jämfört med Sverige, men det inspirerar oss desto mer att få skolan i Uganda att integrera flickor och pojkar under leken. Detta är något som skulle kunna forskas vidare kring, eftersom genus är en viktig byggsten när det kommer till strukturen i samhället.

Det skulle också vara intressant att analysera olika undervisningsmetoder med avseende på förekomsten av lek, rörelse och fysiska aktiviteter och sätta detta i relation till elevernas motivation och kunskapsutveckling.

## 8.5 . Slutord

Glädje av att leka och röra på sig fanns hos eleverna i de båda länderna. I elevernas lek och rörelse gick det inte att se några större skillnader utifrån den samhällseliga struktur som råder. Uganda klassas som ett land under utveckling och Sverige är ett välfärdsländ. Trots detta lekte eleverna med en sann och genuin glädje, vilket tydligt synliggjordes under tiden på de båda skolorna. Med tanke på att både Ugandas och Sveriges styrdokument tar upp vikten av lek och rörelse i skolan, borde lek och rörelse vara något som är en mer väsentlig del i undervisningen.

Eftersom den svenska skolan blir mer och mer mångkulturell, är det viktigt som lärare att ta med sig sina egna erfarenheter om hur barn i andra länder har det, in i klassrummet. Att skapa internationella kontakter skolor emellan ses som en självklarhet i att bryta de kulturella barriärer som finns. Genom att låta eleverna brevväxla i tidiga år, ges de en möjlighet att få utbyte med och en förståelse för andra länder med dess kultur och förutsättningar. Posten har tillsammans med barnfonden, skapat projektet *Post pals*, där elever i år 2-6 kan få en möjlighet att brevväxla med elever i sex andra länder. Där finns bland annat Uganda representerat (Post pals). Detta är ett av många exempel på hur man kan arbeta med detta i skolan.

Slutligen vill vi framhålla att efter två veckors vistelse i Uganda har vi fått med oss många nya erfarenheter och tankar. Att se lärare undervisa en klass på 150 elever utan större problem, medan man här i Sverige befarar utvecklingen mot större klasser, har inspirerat oss till att ta oss an vår kommande yrkesprofession på ett lustfyllt sätt. Trots den ringa materialtillgång av både lek- och skolmaterial som råder i Uganda har detta givit oss ett inspirerande tankesätt. Att material från naturen fungerar nästintill lika bra som det inköpta materialet är något vi har fått erfara.

## 9. Käll- och litteraturförteckning

### Tryckta källor

- Claesson, Silwa (2007). *Spår av teorier i praktiken-några skolexempel*. Lund: Studentlitteratur.
- Ericsson, Inger (2005). *Bra för barn? Metodstudie inom BarnBra – projektet*. Växjö: Pedagogiska arbetsrapporter
- Ericsson, Ingegerd (2005). *Rör dig – Lär dig. Motorik och inläring*. Malmö: SISU Idrottsböcker.
- Grindberg, Tora & Langlo Jagtoien, Greta (2000). *Barn i rörelse*. Lund: Studentlitteratur
- Hannaford, Carla (1995). *Lär med hela kroppen – inläring sker inte bara i huvudet*. Jönköping: Brain books AB.
- Holle, Britta (1978). *Barns motoriska utveckling*. Lund: Natur och Kultur.
- Hultgren, Staffan (2001). *Sätt skolan i rörelse: Hur främjar vi lärandet av fysisk aktivitet?* Göteborg: Gothia.
- Hägglund, Kent (1989). *Lekteorier*. Solna: Esselte studium.
- Johansson, Bo & Svedner, Per Olov (2001). *Examensarbetet i lärarutbildningen. Undersökningsmetoder och språklig utformning*. Uppsala: Kunskapsföretaget.
- Johansson, Inger (2005). *Bra för barn? Metodstudie inom Barnbra-projektet*. Växjö: Pedagogiska rapporter.
- Kadesjö, Björn (2001). *Barn med koncentrationssvårigheter*. Stockholm: Liber.
- Läraryrket. *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet – Lpo 94*. Stockholm: Lärarnas riksförbund
- Partanen, Petri (2007). *Från Vygotskij till lärande samtal*. Stockholm: Bonnier utbildning AB.
- Sandborgh, Gun (1991). *Inläring genom rörelse*. Solna: Almqvist & Wiksell.
- Sandborgh Holmdahl, Gun (1988). *Rörelse i klassrum och lekrum*. Solna: Ekelund.
- Sigmundsson, Hermundur & Pedersen Vorland, Arve (2004). *Motorisk utveckling: nyare perspektiv på barns motorik*. Lund: Studentlitteratur.
- Stukát, Staffan. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Wolmesjö, Susanne (2006). *Rörelseaktivitet - lek & lärande för utveckling av individ och i grupp*. Stockholm: SISU idrottsböcker.
- Östman, Anne-Marie & Feldtman, Kirsti (2002). *Det lekfulla arbetsättet*. Umeå: Specialpedagogiska.

### Webbkällor

Bunkeflomodellen. Hämtat den 7 maj 2009, från [http://www.bunkeflomodellen.com/bunke\\_project.aspx](http://www.bunkeflomodellen.com/bunke_project.aspx)

Friskis & Svettis. Röris! Rocka loss med IF Friskis & Svettis Stockholm. Hämtat den 18 maj 2009 från <http://www.sthlm.friskissvettis.se/print.asp?nid=84&uid=213&p=1>

Grundskolans kursplan för idrott och hälsa. Hämtad den 20 maj 2009 från

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=23&skolform=11&id=3872&extraId=2087>

HSFR Etikregler. Hämtad den 20 maj 2009  
från <http://www.stingerfonden.org/documents/hsetikregler.pdf>

Post pals. Hämtad den 20 maj 2009 från [www.postpals.se](http://www.postpals.se)

UN:s Human Development Index för 2008. Hämtad den 19 maj från  
<http://hdr.undp.org/en/statistics/>

## **Peronliga intervjuer**

Elever Uganda, (2009, 6 april – 15 april)  
Lärare Uganda, (2009, 6 april – 15 april)  
Rektor Uganda, (2009, 8 april)

Elever Sverige, (2009, 11 maj)  
Lärare Sverige, (2009, 29 april – 30 april)  
Rektor Sverige, (2009, 29 april)

Personlig kontakt i Uganda, (2009, 3 april – 15 april)

## **Skriftlig information**

*School Curriculum* från rektor på skolan i Uganda mottaget den 16 maj 2009.

*Code of conduct, National Physical Education & Sports policy 2004*, från rektor på skolan i Uganda mottaget den 10 april 2009.

Lokal kursplan för idrott och hälsa, från rektor på skolan i Sverige mottaget den 29 april 2009.

# Bilagor

## Bilaga 1

Intervju med lärare på svenska och engelska

Svenska

1. Vad heter du?
2. Hur länge har du arbetat på skolan?
3. Vilka ämnen undervisar du i?
4. Är du lärarutbildad på högskole- eller Universitetsnivå?  
-Om ja, vilka ämnen?
5. Använder du dig av lek i undervisningen?  
-Om ja, hur och varför använder du dig av lek?  
-Om nej, varför inte?
6. Använder du dig av rörelse under lektionerna?  
-Om ja, vad för slags rörelse ges och hur ofta?  
-Om nej varför inte?
7. Blir eleverna någon gång okoncentrerade under lektionerna, hur ofta?  
Vad tror du det beror på?  
Hur löser ni det?
8. Hur viktigt tycker du att det är med barns rörelse?
9. Vad leker eleverna på rasterna?
10. Ser du någon skillnad på killars och tjejers rörelse och lek?
11. Tycker du att skolans skolgård inbjuder till rörelse? Något som fattas på skolgården?

Engelska

1. What's your name?
2. How long have you worked at this school?
3. What subjects do you teach?
4. Do you have an education in teaching? At what University/Collage?
5. What subjects are you majors?
6. What is play to you?
7. What is movement to you?
8. Do you think it is important for children to move and play?
9. Is play and games something you use in your way of teaching?  
If yes – Why and in what way?  
If no – Why not?
10. If the students are ever unfocused, what do you do to help them concentrate again?
11. What do you think about movement as a tool to help students to focus?
12. What does the students play during their breaktime?
13. Have you ever seen any differences in boy and girls play?
14. What games does the boys play?  
What games does the girls play?  
Do they play together?
15. Do you think that the school compound/play ground inspire children to play?  
Anything that could be added?

## Bilaga 2

### Intervju med Elev på svenska och engelska

#### Svenska

(Kön?)

1. Vad heter du?
2. Hur gammal är du?
3. Vilken klass går du i?
4. Hur mycket rör du dig i skolan?
5. Vad är lek?
6. Vad är rörelse?
7. Hur tar du dig till och från skolan?
8. Hur ofta har du idrott i skolan?
9. Vad gör ni på idrotten?
10. Varför tror du att man har idrott i skolan?
11. Leker ni på andra lektioner?
12. Rör ni på er på andra lektioner?
13. Hur ofta har ni rast varje dag?
14. Vad gör du på rasten?
15. Leker du tillsammans med pojkarna/flickorna?
16. Om du fick tänka på din drömskolgård hur skulle den se ut då?
17. Vilka lekmaterial skulle finnas?
18. Är det viktigt att ha rörelse och lek i skolan? Varför / Varför inte?

#### Engelska unfocused?

(Gender/ Sex?)

1. What's your name?
2. How old are you?
3. What grade are you in?
4. How do you get to and fro school?
5. What is play to you?
6. What is movement to you?
7. How often to you have physical education in school?
8. What do you do during the Physical Education (P.E) lessons?
9. Why do you think Physical Education is on the schedule?
10. Do you think it is important?
  - If yes, why?
  - If no, why not?
11. Do you enjoy the P.E. lessons?
  - If yes, why?
  - If no, why not?
12. How often do you have breaks during the day?
13. What do you do during your break?
14. Do you play with the boys/girls?
15. If you were to dream away and fantasize about your dream schoolyard, what would it look like?
16. Do you get to play during other lessons throughout the day?
  - If yes, what type of games?

## Bilaga 3

### Intervju med Rektor på svenska och engelska

#### Svenska

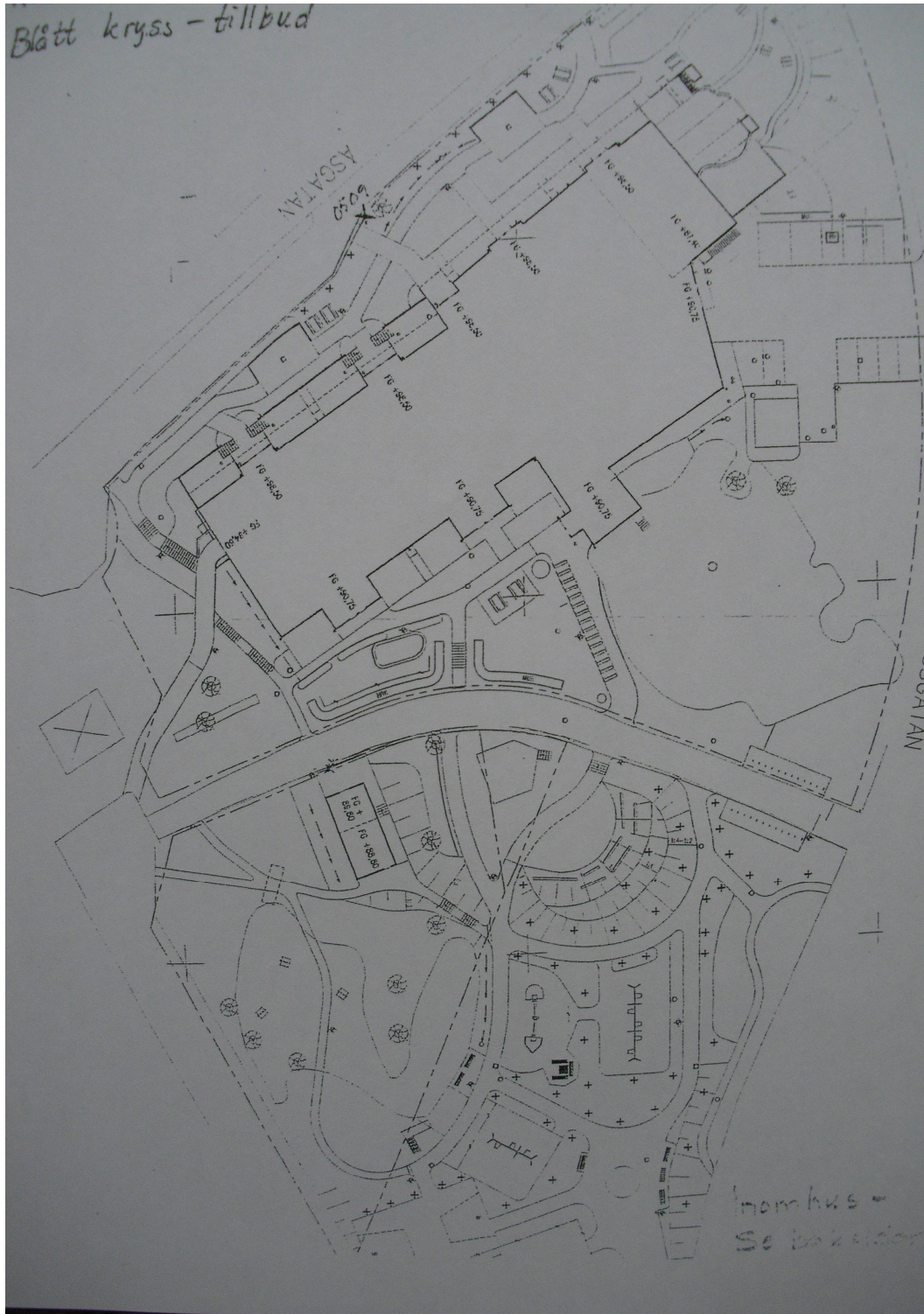
1. Vilken utbildning och bakgrund har du?
2. Hur många år har du arbetat på skolan?
3. När grundades skolan?
4. Är den statligt eller privat?
5. Hur många elever finns det på skolan?
6. Hur många klasser finns det på skolan?
7. Hur många elever är det i varje klass?
8. Hur många lärare finns det på skolan?
9. Hur många lärare är det i varje klass?
10. Har alla lärare på skolan högskole- eller universitetsutbildning?
11. Är det viktigt att lärarna har en lärarutbildning?
12. Vad tycker du om att ha lek och rörelse underlektionerna?

#### Engelska

1. What educational background do you have?
2. How long have you worked at the school?
3. When was the school first founded?
4. Is the school public or private?
5. How many students does the school hold?
6. How many students are there in each class?
7. How many teachers work at the school?
8. How many teachers are there in each class?
9. Do all teachers at the school hold a teaching degree?
10. Do you think it is important that teachers hold a teaching degree?
11. Is play and movement something the teachers use during their lessons?

## Bilaga 4

Planritning över skolgården på skolan i Sverige





# Bilaga 5

Planritning över skolgården på skolan i Uganda

